

6 ENAKOST ŽENSK IN MOŠKIH, PRAVICE OTROK IN PRAVICE STAREJŠIH V POVEZAVI Z UMETNO INTELIGENCO

TIJA POJE LUČEV

Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Maribor, Slovenija
tija.poje@student.um.si

Umetna inteligenca je eno izmed na novo razvitih in obravnavanih področij današnje družbe, za katero je značilno, da živi v informacijski dobi. Ker uporaba umetne inteligence povzroči številne etične dileme, predvsem glede poseganja v človekove pravice, je to področje tudi izredno pravno zanimivo, še posebej glede regulacije umetne inteligence tako, da bi bila ta zaupanja vredna in zakonita. Prispevek temelji na raziskovanju in nato predstavitvi, kako razvoj in uporaba umetne inteligence vplivata na človekove pravice. Raziskovanje je osredotočeno na poseg v tri temeljne človekove pravice, to so pravica do enakosti žensk in moških, pravice otrok in pravice starejših. Tako je v raziskovalni nalogi predstavljeno, kateri akti na mednarodni, evropski in nacionalni ravni določajo varstvo in spoštovanje teh pravic. Nadalje je pojasnjeno, kako umetna inteligenca vpliva na te pravice v praksi in kakšne iniciative se izvajajo z namenom, da se uresniči varstvo teh pravic pred vplivi umetne inteligence ter kakšni ukrepi naj bi se izvedli v prihodnje.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.pf.4.2023.6](https://doi.org/10.18690/um.pf.4.2023.6)

ISBN
978-961-286-774-4

Ključne besede:

umetna inteligenca,
pravica do enakosti žensk in
moških,
pravice otrok,
pravice starejših,
regulacija

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.pf.4.2023.6](https://doi.org/10.18690/um.pf.4.2023.6)

ISBN
978-961-286-774-4

Keywords:
artificial intelligence,
equality of men and
women,
children's rights,
rights of the elderly,
regulation

6 EQUALITY BETWEEN MEN AND WOMEN, THE RIGHTS OF CHILDREN AND THE RIGHTS OF ELDERLY IN CONNECTION WITH ARTIFICIAL INTELLIGENCE

TIJA POJE LUČEV

University of Maribor, Faculty of Law, Maribor, Slovenia
tija.poje@student.um.si

Artificial intelligence is one of the newly developed and addressed areas of today's society, which is characterized by living in the information age. As the use of artificial intelligence raises a number of ethical dilemmas, especially regarding the encroachment on human rights, this area is also extremely interesting from a legal perspective- specially with regard to regulating artificial intelligence so that it is trustworthy and legitimate. The following article is based on research and presents how the development and use of artificial intelligence affect human rights. The research focuses on the interference with the three fundamental human rights, namely the right to equality between women and men, the rights of children and the rights of the elderly. Thus, the research paper shows which acts at the international, European and national level determine the protection and respect of these rights. It further explains how artificial intelligence affects these rights in practice and what initiatives are being taken to protect these rights from the effects of artificial intelligence and what measures should be taken in the future.

University of Maribor Press

6.1 Uvod

Razvoj in uporaba umetne inteligence je novost, ki prinaša posebne izzive, zato je potrebno pripraviti določene etične smernice glede na obstoječi regulativni okvir temeljnih vrednot, na katerih temelji Evropska unija (v nadaljevanju EU), ali pa celo postaviti neka nova regulativna pravila. Toda vnaprejšnja *ex ante* regulacija področja je težavna zaradi določenih značilnosti raziskovanja umetne inteligence in umetne inteligence same. Kljub temu bosta samo na tak način, s spoštovanjem etičnih vrednot, lahko razvoj in uporaba umetne inteligence veljala za zaupanja vredna.¹ Pri doseganju zaupanja vredne umetne inteligence je tako pomembno, da se z njeno uporabo spoštujejo temeljne človekove pravice. Te so bistven element vsake posamezne države, ki želi biti pravna in socialna država. Zato je pomembno, da je umetna inteligenca zakonita in da spoštuje vse pravne predpise, vključno s tistimi, ki predpisujejo spoštovanje človekovih pravic. V okviru tega se mora spoštovati tudi etična načela in vrednote. Ker ima umetna inteligenca že trenutno in bo še posebej v bližnji prihodnosti imela velik vpliv na posameznega človeka in njegove pravice, se je ob zavedanju tega začelo tako na mednarodni ravni in ravni EU, kot tudi na nacionalni ravni sprejemati različne ukrepe za ureditev zaupanja vredne umetne inteligence. Podlaga za to so temeljne človekove pravice in zato je potrebno sprejeti tudi ukrepe, ki bodo uresničili ustrezno spoštovanje potencialno ranljivih oseb in skupin, med katere med drugim sodijo tudi ženske, otroci in starejši. Pravice teh treh skupin oseb, in vpliv umetne inteligence nanje, bodo predstavljene v nadaljevanju.

6.2 Enakost žensk in moških

6.2.1 Pravni okvir: prepoved diskriminacije glede na spol

Ena temeljnih človekovih pravic je prepoved diskriminacije. Pravica do enakosti in zaščita pred diskriminacijo je univerzalna pravica, ki je urejena na nacionalni, evropski in mednarodni ravni. Urejajo jo Splošna deklaracija o človekovih pravicah², Konvencija ZN o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk³ in tudi Konvencija

---

¹ Gre za koncept, ki ga na ravni Evropske Unije pripravlja Evropska Komisija. V okviru tega je ustanovila strokovno skupino na visoki ravni, ki je aprila 2019 objavila smernice za zaupanja vredno umetno inteligenco. V februarju 2020 je EK izdala Belo knjigo o umetni inteligenci, kjer je smisel tega koncepta okvirno predstavljen.

² Sklep o objavi besedila Splošne deklaracije človekovih pravic (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 3/18).

³ Zakon o ratifikaciji Konvencije ZN o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (Uradni list SFRJ – Mednarodne pogodbe št. 11/81) in Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij Organizacije združenih narodov in konvencij,

Mednarodne organizacije dela, ki še posebej prepoveduje diskriminacijo na področju dela in zaposlovanja.⁴

Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic (v nadaljevanju EKČP)⁵ v 14. členu določa, da je uživanje pravic in svoboščin zagotovljeno vsem ljudem brez razlikovanja glede na spol, raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnostni ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, lastnino, rojstvo ali kakšne druge okoliščine. Torej prepovedano je kakršnokoli razlikovanje glede na spol, kar pomeni, da mora biti tudi pri uporabi umetne inteligence zagotovljena enakost žensk in moških. Pri umetni inteligenci enakost pomeni, da delovanje sistema ne sme dati nepoštene pristranskih rezultatov. V preprečevanju nepoštene pristranskosti se poleg pravice do enakosti, odraža tudi načelo pravičnosti. Zato je potrebno z ukrepi ureditve umetne inteligence spodbujati enake možnosti v smislu dostopa do zaposlovanja, blaga in storitev. Pravica do enakosti je tudi ena izmed vrednot na katerih temelji EU (2. člen Pogodbe o Evropski uniji⁶ - v nadaljevanju PEU) in se zato bori proti diskriminaciji ter spodbuja enakost žensk in moških (3. člen PEU). V skladu z 8. členom Pogodbe o delovanju EU⁷ (v nadaljevanju PDEU) si mora EU v vseh svojih dejavnostih prizadevati odpravljati neenakosti in spodbujati enakost med moškimi in ženskami ter 19. člen PDEU določa, da je Svet tisti, ki lahko po posebnem zakonodajnem postopku in po odobritvi Evropskega parlamenta soglasno sprejme ustrezne ukrepe za boj proti diskriminaciji na podlagi spola, rase ali narodnosti, vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti Podobno kot EKČP, tudi Listina EU o temeljnih pravicah (v nadaljevanju Listina EU)⁸ v 21. členu določa, da je prepovedana vsakršna diskriminacija na podlagi spola, rase, barve kože, etničnega ali socialnega porekla, genetskih značilnosti, jezika, vere ali prepričanja, političnega ali drugega mnenja, pripadnosti narodnostni manjšini, premoženja, rojstva, invalidnosti, starosti ali

---

sprejetih v Mednarodni agenciji za atomsko energijo (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 9/92, 9/93, 5/99, 9/08, 13/11, 9/13 in 5/17).

⁴ Konvencija št. 111 o diskriminaciji pri zaposlovanju in poklicih - Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij UNESCO, mednarodnih večstranskih pogodb o zračnem prometu, konvencij mednarodne organizacije dela, konvencij mednarodne pomorske organizacije, carinskih konvencij in nekaterih drugih mednarodnih večstranskih pogodb (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 15/92, 1/97 in 17/15).

⁵ Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, spremenjene s protokoli št. 3, 5 in 8 ter dopolnjene s protokolom št. 2, ter njenih protokolov št. 1, 4, 6, 7, 9, 10 in 11 (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 7/94).

⁶ Pogodba o Evropski uniji, Uradni list Evropske unije, C 326, 26.10.2012, str. 13–390.

⁷ Pogodba o delovanju Evropske Unije, Uradni list Evropske unije, C 326/47, str. 47-390.

⁸ Listina Evropske Unije o človekovih pravicah, Uradni list Evropske unije, C 83/389, str. 391–407.

spolne usmerjenosti. Listina EU posebej ureja tudi prej omenjeno področje enakosti pri dostopanju do zaposlovanja, blaga in storitve ter v 23. členu določa, da se mora enakost žensk in moških zagotoviti na vseh področjih, vključno z zaposlovanjem, delom in plačilom za delo. Nadalje je v drugem odstavku istega člena določeno, da načelo enakosti ne preprečuje ohranitve ali sprejetja ukrepov o specifičnih ugodnostih v korist nezadostno zastopanege spola. Torej vsi ukrepi sprejeti zgolj v korist žensk, z namenom, da se doseže enakost, so v skladu s tem drugim odstavkom. Glede na navedene določbe vidimo, da primarno pravo EU, to so obe Pogodbi in Listina, določa spoštovanje načela enakega obravnavanja in je to eno temeljnih načel na katerih EU temelji. V skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča to načelo terja, da se primerljivi položaji ne obravnavajo različno in da se različni položaji ne obravnavajo enako, razen če je tako obravnavanje objektivno upravičeno in primerljivost položajev je treba presojati glede na cilj in namen akta Unije, s katerim je uvedeno zadevno razlikovanje.⁹ Takšno obravnavo izpostavlja tudi Sodišče EU v zadevi *Association Belge des Consommateurs Test-Achats* in drugi¹⁰ ter je zato v tej zadevi odločilo, da so določbe, ki bi zadevnim državam članicam omogočale odstopanja od pravila enakih premij in dajatev za oba spola v nasprotju z uresničevanjem cilja enakega obravnavanja žensk in moških. Kajti za namene uporabe načela enakega obravnavanja žensk in moških, sta položaj žensk in položaj moških glede premij in dajatev zavarovanj, ki jih ti sklenejo, primerljiva.

Sekundarno pravo, ki na ravni EU uresničuje načelo enakega obravnavanja, določeno v primarnem pravu EU, vključuje Direktivo Sveta 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu¹¹ (v nadaljevanju: Direktiva 2000/78/ES), Direktivo Sveta 2004/113/ES o izvajanju načela enakega obravnavanja moških in žensk pri dostopu do blaga in storitev ter oskrbi z njimi¹² (v nadaljevanju: Direktiva 2004/113/ES) in Direktivo 2006/54/ES Evropskega parlamenta in Sveta o uresničevanju načela enakih možnosti ter enakega

⁹ Glej zadevo C-127/07, *Arcelor Atlantique et Lorraine* in drugi, ECLI:EU:C:2008:728, točka 23.

¹⁰ Zadeva C-236/09, *Association Belge des Consommateurs Test-Achats* in drugi, ECLI:EU:C:2011:100.

¹¹ Direktiva Sveta 2000/78/ES z dne 27. novembra 2000 o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu, Uradni list Evropske unije, L 303, 2.12.2000.

¹² Direktiva Sveta 2004/113/ES z dne 13. decembra 2004 o izvajanju načela enakega obravnavanja moških in žensk pri dostopu do blaga in storitev ter oskrbi z njimi, Uradni list Evropske unije, L 373, 21. 12. 2004.

obravnovanja moških in žensk pri zaposlovanju in poklicnem delu¹³ (v nadaljevanju: Direktiva 2006/54/ES).

Tudi na nacionalni ravni je urejena pravica do prepovedi diskriminacije. Ker gre za temeljno pravico, je urejena že na ustavni ravni. Tako 14. člen Ustave Republike Slovenije¹⁴ (v nadaljevanju: Ustava RS) določa, da so v Sloveniji vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Varstvo oseb pred diskriminacijo, tudi glede na spol, konkretnije ureja Zakon o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD),¹⁵ s katerim se je v slovenski pravni red implementiralo prej omenjene Direktivo 2000/78/ES, Direktivo 2004/113/ES in Direktivo 2006/54/ES. V prvem odstavku 2. člena ta zakon določa, da je treba zagotoviti enako obravnavanje, zlasti med drugim tudi v zvezi s pogoji za dostop do zaposlitve in z dostopom do dobrin in storitev. V primeru, da oseba meni, da je ali je bila diskriminirana, lahko s tožbo zahteva prenehanje diskriminacije in izplačilo nadomestila zaradi diskriminacije oziroma objavo sodbe (1. odst. 39. člena ZVarD). Podrobneje je enakost med spoloma urejena v Zakonu o enakih možnostih žensk in moških¹⁶.

6.2.2 Diskriminacija glede na spol v praksi

Spoštovanje pravice do enakosti žensk in moških sicer predvideva naveden pravni okvir, vendar pa je vprašanje, koliko se to resnično spoštuje tudi v praksi. Kot kažejo študije se predvideva, da bo od delavcev več kot 57% žensk, na katere bo vplivala uporaba digitalizacije na delovnem področju.¹⁷ Kritična je izguba delovnih mest v vseh kategorijah, ki so tradicionalno zagotavljala ženskam dostop do trga dela. Še predvsem predstavlja veliko tveganje za gospodinjstva z eno zaposleno osebo, ki jih

---

¹³ Direktiva 2006/54/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o uresničevanju načela enakih možnosti ter enakega obravnovanja moških in žensk pri zaposlovanju in poklicnem delu (preoblikovano), Uradni list Evropske unije, L 204, 26. 7. 2006.

¹⁴ Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99 in 75/16 – UZ70a).

¹⁵ Zakon o varstvu pred diskriminacijo (Uradni list RS, št. 33/16 in 21/18 – ZNOrg).

¹⁶ Zakon o enakih možnostih žensk in moških (Uradni list RS, št. 59/02, 61/07 – ZUNEO-A, 33/16 – ZVarD in 59/19).

¹⁷ EU report on the future of work, str. 48, <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/future-work-work-future>> (8.4.2020).

vodijo nizko izobražene ženske.¹⁸ Prav tako naj bi zaradi uporabe umetne inteligence izgubilo svojo službo dvakrat več žensk kot moških. V čem se skrivajo razlogi za to? Značilno je, da se še danes ženske bolj zaposluje na delovnih mestih, za katere je večja verjetnost, da bo prišlo do avtomatizacije.¹⁹ Za primer lahko vzamemo delovno mesto prodajalca v trgovini, kjer je kar 73% zaposlenih ženskega spola.²⁰ Nadalje se neenakost kaže tudi pri izobrazbi. Na področju EU ima samo 24 od 1000 žensk z informacijsko in komunikacijsko tehnologijo (v nadaljevanju IKT) povezano izobrazbo.²¹ Že zdaj je manj žensk zaposlenih v delovnih mestih povezanih z IKT, vendar pa se ta razlika manjša.²² Uporaba umetne inteligence pri izbiranju med kandidati za delo, katerega se bo zaposlilo, lahko prav tako vodi do pristranskosti in neenakosti. Družbe, kot so Pepsi, Amazon in Ikea so le nekatere od mnogih (število le teh se večja), ki so preizkusile ali uporabile algoritme, da odločijo o tem, koga naj zaposlijo.²³ Tako je na primer, družba Amazon svoje delavce izbirala in zaposlovala s pomočjo uporabe umetne inteligence, katere algoritmi so se kasneje izkazali, da so favorizirali kandidate moškega spola.²⁴ Algoritmi so bili namreč zasnovani na podlagi vzorcev v življenjepisih, poslanih Amazonu v zadnjih desetih letih, katere so večinoma poslali moški, kar je odraz moške prevlade v tehnološkem sektorju.²⁵ Ko pride do neenakega obravnavanja kot posledica uporabe umetne inteligence, se srečamo s pomembnim problemom: koga naj neenako obravnavana oseba toži? Na primer, ženska, ki je bila neenako obravnavana zaradi uporabe avtomatiziranega zaposlovanja, bo težko verjetno tožila delodajalca, saj ni on diskriminiral. To pomeni, da značilnosti umetne inteligence ogrožajo nekatere vidike okvirov za odgovornost na ravni Unije, kot tudi na nacionalni ravni in bi lahko zmanjšale njihovo učinkovitost. Ker bi bilo škodo težko povezati s človeškim ravnanjem, v tem primeru z ravnanjem delodajalca, bi bilo utemeljevanje odškodninskih

---

¹⁸ Klaus S.: Četrta industrijska revolucija, prevedel Igor Pauletič, World Economic Forum, Ženeva, 2016, str.55, <<http://assets.cdnma.com/8475/assets/Cetrta-industrijska-revolucija.pdf>> (13.4.2020).

¹⁹ EU report on the future of work, str. 48, <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/future-work-work-future>> (8.4.2020).

²⁰ Taylor, K.: Women are twice as likely than men to lose their jobs to robots, 26.6.2017 <<https://www.businessinsider.com/women-twice-as-likely-as-men-to-lose-their-jobs-to-automation-2017-6>> (8.4.2020).

²¹ <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/women-ict>> (15.4.2020).

²² Women in digital age - final report (2018), <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=50224> (21.4.2020).

²³ Holmes A.: AI could be the key to ending discrimination in hiring, but experts warn it can be just as biased as humans, <<https://www.businessinsider.nl/ai-hiring-tools-biased-as-humans-experts-warn-2019-10/>> (27.6.2020).

²⁴ Manyika J., Silberg J., Presten B.: What do we do about the biases in AI., <<https://hbr.org/2019/10/what-do-we-do-about-the-biases-in-ai>> (19.5.2020).

²⁵ <<https://www.euronews.com/2018/10/10/amazon-scraps-secret-ai-recruiting-tool-that-showed-bias-against-women>> (25.5.2020).

zahtevkov težavno in predrago, oškodovanci pa bi morda ostali brez primerne odškodnine.²⁶ Zaradi kompleksnosti umetne inteligence in vključitve več akterjev pri razvoju in uporabi umetne inteligence, bi lahko oškodovancem bilo težko identificirati odgovorno osebo in dokazati vsa dejstva za uveljavljanje odškodninskega zahtevka. Poleg tega ne bi bilo jasno, kako dokazati krivdo, kadar umetna inteligenca deluje avtonomno, ali kaj se šteje za napako osebe, ki se zanaša na uporabo umetne inteligence.²⁷ Dokazovanje, da je algoritem diskriminiral, je zahtevno.²⁸ Situacijo še dodatno zaplete odsotnost sodne prakse na tem področju. Zato se strinjam s Komisijo, ko v Poročilu o vprašanih varnosti in odgovornosti, ki jih sprožajo umetna inteligenca, internet stvari in robotika,²⁹ navaja, da bi v skladu s poročilom³⁰ podskupine za nove tehnologije v okviru strokovne skupine za odgovornost in nove tehnologije veljalo razmisliti o prilagoditvi nacionalnih zakonov za olajšanje dokaznega bremena žrtev škode, povezane z umetno inteligenco. Veljalo bi lahko obrnjeno dokazno breme, da dokazuje povzročitelj škode. Glede na prej omenjeni primer, ko pride do pristranskosti pri izbiri kandidata z uporabo umetne inteligence, menim, da bi tu lahko prišla v poštev odgovornost delodajalca. Ne krivdna, ampak koncept objektivne odškodninske odgovornosti. Kajti on je tisti, ki je dovolil uporabo pristranske umetne inteligence, zato bi moral za to dejanje odgovarjati objektivno. Ali pa vsaj solidarno odgovarjati s tistim, ki je razvil pristransko umetno inteligenco. Še večji problem je, ko kandidatke za razpisano delo sploh ne vedo, da je postopek izbire potekal na način uporabe umetne inteligence in tako niti ne vedo, da je bila mogoče kršena njihova pravica do enake obravnave zaradi pristranske umetne inteligence. Menim, da jih je zato v okviru njihovih pravic potrebno opozoriti, da so v stiku z umetno inteligenco. Pravico do tega, to je seznanitve posameznika o tem, da se njegovi podatki obdelujejo na podlagi avtomatiziranega sprejemanja odločitev, jim zagotavlja že Uredba (EU) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o

---

²⁶ Komisija, Poročilo vprašanih varnosti in odgovornosti, ki jih sprožajo umetna inteligenca, internet stvari in robotika, COM(2020) 64 final, str.13.

²⁷ Ibidem, str. 15.

²⁸ Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA), #BigData: Discrimination in data-supported decisionmaking, 2018, str. 7, <<https://fra.europa.eu/en/publication/2018/bigdata-discrimination-data-supported-decision-making>> (27.6.2020).

²⁹ Ibidem, str. 14.

³⁰ Expert Group on Liability and New Technologies – New Technologies Formatio, Liability for Artificial Intelligence and other emerging technologies, 2019, dostopno na <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=63199> (27.6.2020).

prostem pretoku takih podatkov (v nadaljevanju Splošna uredba o varstvu podatkov).³¹

Do neenakosti prihaja tudi pri pošiljanju personaliziranih oglasov preko digitalnih medijev, saj imajo ženske manjše možnosti, da bodo prišle v stik z oglasi za delovna mesta z višjo plačo in določenih karier, saj umetna inteligenca poveže določene kariere zgolj z moškimi, saj je že sedaj tam večina zaposlenih moških. Za primer lahko vzamemo dogodek, ko je Facebook oglase za boljše plačana dela objavljajl oziroma prikazoval moškim uporabnikom te aplikacije, medtem, ko je ženskam prikazoval oglase za manj plačana dela.³² Navedeno prikazuje dejstvo, da se neenakost med spoloma kaže tudi že v samem razvoju umetne inteligence, kjer prihaja do pomanjkanja žensk.³³ Glede na navedeno, me ne preseneča dejstvo, da se bo neenkost kazala tudi pri uporabi umetne inteligence. Saj če je že v samem procesu razvijanja, ki ga opravlja človek in je ta v večini primerov moškega spola, prisotna pristranskost glede spola, potem bo tudi rezultat, ki se bo kazal v umetni inteligenci, pristranski.³⁴ Torej algoritme, kot tudi orodja umetne inteligence, razvija človek in ti so pristranski tolikor kolikor so pristranske osebe, ki jih razvijajo. Ker je za umetno inteligenco značilno, da se uči od že prej obstoječih podatkov, ki jih je ustvaril človek, je torej ta pristranska, če so že ti prej obstoječi podatki pristranski. Odraz tega je na primer mogoče opaziti, ko se uporabi umetno inteligenco pri izbiri kandidata za delo. Če se gradi model na podlagi skupnih značilnosti podatkov glede trenutno zaposlenih in trenutne delovne sile, ki ni raznolika, tudi umetna inteligenca ne bo izbirala raznolikih kandidatov. Ali pa bo odražala dejstvo, da so delodajalci tradicionalno preferirali moške kandidate nad žensskimi kandidatkami.³⁵ Še večji problem nastane, če ti algoritmi niso zasnovani za samo enkratno odločanje, ampak so primerni za daljše obdobje. Ker odločitve, ki temeljijo na algoritimih, oblikujejo podatke za naslednji oziroma prihodnji algoritem, ki se bo na podlagi teh podatkov učil, to pomeni da se bo neenakost vedno znova ponavljala. Nadaljna presoja bo

---

³¹ Uredba (EU) 2016/679 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 27. aprila 2016 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov ter o razveljavitvi Direktive 95/46/ES, UL L 119, 4.5.2016; Glej drugi odstavek, točka f 13. člena in prvi odstavek, točka h 15. člena Splošne uredbe o varstvu podatkov.

³² Rodriguez Martinez M., Gaubert J.: International Women day: how can algorithms be sexist, 2020, <<https://www.euronews.com/2020/03/08/international-women-s-day-our-algorithms-are-sexist>> (25.5.2020).

³³ Women in digital age - final report (2018),

<https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=50224> (21.4.2020), str. 132.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Holmes, A.: AI could be the key to ending discrimination in hiring, but experts warn it can be just as biased as humans.

temeljila zgolj na algoritmih, kar v primeru zaposlovanja pomeni, da bodo algoritmi odločali zgolj na podlagi povratnih informacij o osebah z določenimi lastnostmi, ki so bile že predhodno izbrane. Zato je pomembno, da se bo algoritme analizirano, povratne informacije podrobno ocenjevalo, in se posledično ugotovi ali je potrebno algoritme popraviti, da se prepreči diskriminacijo in na koncu doseže natančnejše rezultate.³⁶ Nasprotno pa se lahko umetno inteligenco uporabi za izničenje pristranskosti pri zaposlovanju. Če že ni mogoče odpraviti človeške pristranskosti, je pa mogoče odpraviti pristranskost v umetni inteligenci. Ker jo lahko oblikujemo, to pomeni, da lahko odstranimo pomankljivosti, in jo naredimo pravično. Da bi to dosegli, bi morali slediti ideji testiranja izdelkov preden se jih da v promet. Za primer vzemimo novi avto. Preden ga bo nekdo vozil, ga je potrebno varnostno testirati. Če ne dosega standardov varnosti, je potrebno to odpraviti in avto popraviti. Tako bi se tudi orodja umetne inteligence moralo prej testirati. Če se ne doseže standarda pravičnosti, je to potrebno odpraviti preden se orodja umetne inteligence da v promet ter se jih začne uporabljati.³⁷

Neenakost se ne kaže samo na področju zaposlovanja, dela in izobrazbe v zvezi z digitalizacijo. Mogoče je zaslediti neenakost tudi v zvezi z nasiljem na internetu, saj je tega deležno veliko več žensk in deklet, kot pa moških.³⁸ Prav tako se neenakost pojavlja pri digitalni vključenosti. Glede na raziskave je več žensk, ki še nikoli ni uporabljalo interneta, kot pa moških.³⁹ Gre predvsem za ženske z nižjo izobrazbo. Posledično to pomeni, da podatki, ustvarjeni na internetu, ne predstavljajo določene skupine oseb, kar pa predstavlja prikrajšanost žensk in lahko vodi do prepovedane diskriminacije.

---

³⁶ Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA), #BigData: Discrimination in data-supported decisionmaking, 2018, str. 7, <<https://fra.europa.eu/en/publication/2018/bigdata-discrimination-data-supported-decision-making>> (27.6.2020), str.10.

³⁷ Polli F.: Using AI to Eliminate Bias from Hiring, 2019, <<https://hbr.org/2019/10/using-ai-to-eliminate-bias-from-hiring>> (27.6.2020).

³⁸ Sample I.: Internet 'is not working for women and girls', says Berners-Lee, 2020, <<https://www.theguardian.com/global/2020/mar/12/internet-not-working-women-girls-tim-berners-lee>> (24.4.2020).

³⁹ FRA, Data quality and artificial intelligence – mitigating bias and error to protect fundamental rights, 2019, <<https://fra.europa.eu/en/publication/2019/data-quality-and-artificial-intelligence-mitigating-bias-and-error-protect>> (30.5.2020).

Neenakosti glede na spol je mogoče zaznati tudi pri uporabi tehnologije za prepoznavanje obraza. Glede na rezultate študij je veliko tehnologij za prepoznavanje obrazov pristranskih.⁴⁰ Nadalje raziskava kaže na to, da bo tehnologija za prepoznavanje obrazov imela veliko več težav pri identifikaciji žensk kot pa moških, še posebej pri ženskah temnejše polti. Te težave se izkazujejo v tem, da tehnologija napačno identificira.

Vse navedeno ogroža uspeh pri enakosti med spoloma, ki je bil dosežen do danes. Izhajajoč iz navedenega lahko opazimo, da je še vedno dandanes, in tudi bo v prihodnje prisotna neenakost pri zaposlovanju. Te razlike, ki nastopijo kot posledica uporabe tehnologije, kažejo na to, da je neenakost med spoloma v digitalni dobi posledica vztrajanja močnih in nezavednih pristranskosti glede tega, katero delovno mesto je primerno za določen spol in kdo je česa zmožen pri posameznem delu. Toda, ali gre res za nezavedno dejanje? V vsakem primeru je neizogibno, da bo uporaba tehnologije povzročila družbene in kulturne spremembe na tem področju.

6.2.3 Iniciative v zvezi z razlikami glede spola

Razlik glede spola in posledic le tega se zaveda tudi Evropska komisija, zato si je za cilj zadala, da naj bi se na področju Evropske unije sprejeli akti, s katerimi naj bi se v področje dela povezanih z digitalizacijo, vključevalo več žensk.⁴¹ Eden izmed korakov proti temu je Digital Education Action plan, ki spodbuja ženske k temu, da se izobražujejo za delovna mesta povezana z IKT.⁴² Prav tako je do 9.4.2019 27 držav (med njimi tudi Slovenija) podpisalo Deklaracijo žensk v digitalnem svetu.⁴³ Cilj te je povečati politično prednost premajhne zastopanosti žensk v digitalni ekonomiji. Prav tako se k podpisu poziva posamezna podjetja, ki naj tako pomagajo zapreti luknjo pri zaposlovanju žensk in moških v digitalizaciji.⁴⁴

---

⁴⁰ Singer N., Metz C.: Many Facial-Recognition Systems Are Biased, Says U.S. Study, 2019, <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&trct=j&url=https://www.nytimes.com/2019/12/19/technology/facial-recognition-bias.amp.html&ved=2ahUKEwjQwsK3pvjpAhVh7aYKHd3KB4kQFjAAegQIAhAB&usq=AOvVaw3w9XvA0vHBmnnhh_4HQ833&pcf=1> (10.6.2020).

⁴¹ <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/women-ict>> (20.4.2020).

⁴² <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/women-ict>> (20.4.2020).

⁴³ Deklaracija je dostopna na <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=58562> (20.4.2020).

⁴⁴ <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/women-ict>> (20.4.2020).

Na evropski ravni se bo pri oblikovanju zakonite umetne inteligence moralo upoštevati Direktivo 2006/54/ES. To direktivo navaja Bela knjiga o umetni inteligenci,⁴⁵ ko opredeljuje regulativni okvir za umetno inteligenco in možne prilagoditve pravnega okvira v zvezi z umetno inteligenco. Bela knjiga nadalje navaja, da si je še posebej treba prizadevati za povečanje števila žensk, ki se usposablajo in so zaposlene na tem področju. Prav tako navaja, da naj se sistemi umetne inteligence učijo iz nabora podatkov, ki je dovolj reprezentativni in v katerem so ustrezno zastopani vidiki spola. Glede ureditve umetne inteligence na področju enakosti dostopa do blaga in storitev, pa bo potrebno upoštevati Direktivo 2004/113/ES. V poštev pride še Resolucija Evropskega parlamenta o enakosti spolov in krepitevi vloge žensk v digitalni dobi,⁴⁶ v kateri Parlament poziva Evropsko komisijo in države članice k sprejemu ukrepov, katerih cilj je krepitev dostopa žensk do informacijske družbe, izboljšanje in povečanje uporabe informacijske in komunikacijske tehnologije, povečanje vloge žensk v sektorju IKT, spodbujanje znanja na področju IKT med ženskami, in sicer prek izobraževanja in usposabljanja, spodbujanje zaposlovanja in podjetniškega duha med ženskami z redno uporabo interneta in digitalnih storitev, razvoj spletnih vsebin, ki spodbujajo enakost spolov, omogočanje stalne izmenjave in širjenja informacij ter posredovanja vrednot o enakosti spolov, spodbujanje dostopa do informacijske in komunikacijske tehnologije in njihove uporabe kot orodja za boj proti diskriminaciji in nasilju na podlagi spola, spodbujanje mednarodnega sodelovanja, usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja ter oblikovanje, izvajanje, razširjanje in vrednotenje politik in načrtov na področju enakosti spolov. K temu poziva iz naslednjih razlogov, ki jih v resoluciji izpostavi. Navaja, da lahko obenem digitalizacija trga dela ustvari novo razsežnost izključenosti, med njimi tudi tveganje spolne segregacije. Nadalje navaja, da je velika razlika med spoloma pri dostopu do poklicnih in izobraževalnih možnosti na področju informacijske in komunikacijske tehnologije ter računalniškega znanja in da je digitalna doba povečala kakršnekoli oblike zlorab in nasilja nad ženskami. Nadalje v poštev pride tudi Resolucija Evropskega parlamenta z dne 17. aprila 2018 o krepitevi vloge in položaja žensk in deklet prek digitalnega sektorja⁴⁷, v kateri Parlament poziva Komisijo in države članice k izvajanju podobnih ukrepov zaradi

---

⁴⁵ Evropska komisija, BELA KNJIGA o umetni inteligenci - evropski pristop k odličnosti in zaupanju, COM(2020) 65 final.

⁴⁶ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 28. aprila 2016 o enakosti spolov in krepitevi vloge žensk v digitalni dobi (2015/2007(INI)), Uradni list Evropske unije, C 66, 21.2.2018.

⁴⁷ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 17. aprila 2018 o krepitevi vloge in položaja žensk in deklet prek digitalnega sektorja (2017/3016(RSP)), Uradni list Evropske unije, C 390, 18.11.2019.

podobnih razlogov, kot v prej omenjeni Resoluciji. Nazadnje bo v poštev prišla tudi Resolucija Evropskega parlamenta o celoviti evropski industrijski politiki na področju umetne inteligence in robotike,⁴⁸ v kateri Parlament poudarja, da z umetno inteligenco prihajajo tudi izzivi v zvezi z zagotavljanjem nediskriminacije. Poudarja tudi pomen kakovosti podatkov, saj lahko uporaba zastarelih, nepopolnih ali nepravilnih podatkov slabe kakovosti privede do slabih napovedi in posledično do diskriminacije in pristranskosti. Poleg tega poudarja še, da je treba pri razširjanju umetne inteligence in robotike v celoti upoštevati človekove pravice, v strojih in robotih pa se nikakor ne bi smeli odražati stereotipi glede žensk ali druge oblike diskriminacije. Parlament opozarja tudi, da sistemi umetne inteligence ne bi smeli ustvarjati ali krepiti pristranskosti in tako poudarja, da je treba pri razvoju in uporabi algoritmov v vse faze, od zasnove do izvajanja, vključiti premisleke o pristranskosti in pravičnosti ter da je treba zato podatkovne nize in algoritme redno preverjati, da bi zagotovili natančno sprejemanje odločitev. Zato Parlament poziva Komisijo, države članice in organe za varstvo podatkov, naj odkrivajo diskriminacijo in pristranskost v algoritmih in si ju po najboljših močeh prizadevajo zmanjšati ter naj zasnujejo trden skupni etični okvir za pregledno obdelavo osebnih podatkov in avtomatizirano odločanje, ki bo usmerjal uporabo podatkov in izvrševanje zakonodaje Unije. Komisijo in države članice, poziva še, naj preučijo oblikovanje evropske regulativne agencije za umetno inteligenco in algoritemsko odločanje, med drugim tudi z nalogo preiskave domnevnih primerov kršitev pravic s strani algoritemskih sistemov odločanja, tako za posamezne odločitve (na primer posamezna odstopanja), kot tudi za statistične vzorce odločanja (na primer diskriminatorna pristranskost). Na ravni Evropske Unije je ustanovljena institucija za enakost med spoloma -European Institute for Gender Equality, ki skrbi, da se to pravico do enakosti spoštuje.

Na nacionalni ravni je bila v skladu s 15. členom Zakona o enakih možnostih žensk in moških sprejeta Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015-2020.⁴⁹ Gre za strateški dokument vlade Slovenije, ki določa cilje in ukrepe ter ključne nosilce politik za uresničevanje enakosti spolov na posameznih področjih življenja žensk in moških v Republiki Sloveniji za obdobje od 2015 do 2020. Ta med ključnimi cilji navaja med drugim tudi odpravo neravnovesij med

---

⁴⁸ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 12. februarja 2019 o celoviti evropski industrijski politiki na področju umetne inteligence in robotike (2018/2088(INI)).

⁴⁹ Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015-2020 (Uradni list RS, št. 84/15).

spoloma ter spolne segregacije na področju zaposlovanja in odpravo neenakosti v izobraževanju in znanosti. Za uresničevanje teh ciljev navaja tudi določene ukrepe v tej smeri. Tako naj bi se oblikovalo programe in projekte za spodbujanje žensk k izbiri poklicev v perspektivnih sektorjih, kot je tudi IKT. Nadalje naj bi se mlade spodbujalo k izobraževanju v sektorju visokih tehnologij, pri čemer so ženske velik potencial. Kot pomembno vlogo pri oblikovanju teh programov izpostavlja raziskave o enakosti spolov, katerih je na področju Slovenije malo. Zato je eden od sprejetih ukrepov tudi spodbujanje in podpora raziskavam.

Veliko vlogo pri preprečevanju diskriminacije pa nimajo samo države s svojo politiko in pravnim redom, ampak tudi družbe, ki ustvarjajo oziroma razvijajo tehnologijo. Tako je na primer v zadnjem času velik korak v smeri zmanjševanja negativnih učinkov na področju pristranske umetne inteligence storila družba IBM s svojo odločitvijo, da preneha z ustvarjanjem in prodajo tehnologije za prepoznavanje obrazov.⁵⁰ Gre za prvi korak proti odgovornosti družb za promoviranje umetne inteligence, ki je pravična in odgovorna. Takšnim ukrepom je sledil tudi Amazon, ko je sprejel odločitev, da za eno leto prepove uporabo svoje tehnologije za prepoznavanje obrazov Rekognition.⁵¹ Amazon upa, da bo vlada ta čas izkoristila za sprejetje močnejših ukrepov in pravil za bolj etično in pravičnejšo uporabo tehnologije za prepoznavanje obrazov. To pomanjkanje močne pravne ureditve kaže na dejstvo, da ne glede na to, kaj velike družbe na tem področju počnejo, je tehnologija za prepoznavanje obrazov zaradi pomanjkljive pravne ureditve dostopna za zlorabo in nepravilno uporabo.

---

⁵⁰ Hern A.: IBM quits facial-recognition market over police racial-profiling concerns, 2020, <<https://www.google.com/amp/s/amp.theguardian.com/technology/2020/jun/09/ibm-quits-facial-recognition-market-over-law-enforcement-concerns>> (10.6.2020).

⁵¹ Levy A., Hirsch L.: Amazon bans police use of facial recognition technology for one year, 2020, <<https://www.google.com/amp/s/www.cnbc.com/amp/2020/06/10/amazon-bans-police-use-of-facial-recognition-technology-for-one-year.html>> (10.6.2020).

6.3 Pravice otrok

6.3.1 Pravni okvir

Na mednarodni ravni otrokom⁵² njihove temeljne pravice zagotavlja Konvencija ZN o otrokovih pravicah⁵³ (v nadaljevanju: Konvencija). V povezavi njihovih pravic z digitalizacijo, predvsem pravice do zasebnosti, dostojanstva in zaščite pred kakršnokoli obliko napada, je pomemben 16. člen Konvencije, ki določa, da noben otrok ne sme biti izpostavljen samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju v njegovo zasebno življenje, družino, dom ali dopisovanje, niti nezakonitim napadom za njegovo čast in ugled (1. odst.). Proti takšnemu vmešavanju ali napadom ima otrok pravico do zakonitega varstva (2.odst.). Nadalje jim na mednarodni ravni temeljne pravice zagotavlja tudi EKČP, po kateri imajo v skladu z 8. členom zagotovljeno pravico do spoštovanja njihovega zasebnega in družinskega življenja, doma in dopisovanja. Na ravni EU jim pravice zagotavlja Listina EU. Tako 24. člen Listine EU določa, da imajo otroci pravico do potrebnega varstva in skrbi za zagotovitev njihove dobrobiti. Ti svoje mnenje svobodno izražajo. V skladu z 8. členom Listine EU in 16. členom PDEU imajo tudi otroci pravico do varstva osebnih podatkov, ki se nanašajo nanje. Še posebej jim varstvo pravice do tega zagotavlja Splošna uredba o varstvu podatkov. Pomembne so predvsem določbe, ki se nanašajo na otroke. Ti potrebujejo posebno varstvo glede svojih osebnih podatkov, saj se morda manj zavedajo tveganj, posledic in zaščitnih ukrepov in svojih pravic v zvezi z obdelavo osebnih podatkov. Poleg 7. člena, ki določa splošne pogoje v zvezi s privolitvijo obdelave osebnih podatkov, je v zvezi z otroki pomemben 8. člen, ki določa pogoje, ki se uporabljajo za privolitev otroka v zvezi s storitvami informacijske družbe. Glede na 8. člen morata biti izpolnjena dva pogoja. In sicer, da je obdelava povezana s storitvami informacijske družbe, ki se ponujajo neposredno otroku (usmeritev na 25. točko 4. člena Uredbe), in da obdelava temelji na privolitvi. Tako posebno varstvo bi moralo zadevati zlasti uporabo osebnih podatkov otrok v namene trženja ali ustvarjanja osebnostnih ali uporabniških profilov in zbiranje osebnih podatkov v

⁵² Za otroka se šteje praviloma šteje oseba, mlajša od osemnajst let- glej 1. člen Konvencije.

⁵³ Zakon o ratifikaciji Konvencije ZN o otrokovih pravicah (Uradni list SFRJ – Mednarodne pogodbe št. 15/90) in Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij Organizacije združenih narodov in konvencij, sprejetih v Mednarodni agenciji za atomsko energijo (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 9/92, 9/93, 5/99, 9/08, 13/11, 9/13 in 5/17).

zvezi z otroki pri uporabi storitev, ki se nudijo neposredno otroku.⁵⁴ Prvi odstavek 8. člena določa, da v kolikor gre za vprašanje zakonitosti privolitve za obdelavo osebnih podatkov, ki se nanašajo na posameznika, in je ta v zvezi s storitvami informacijske družbe, ki se ponujajo neposredno otroku, je obdelava osebnih podatkov otroka zakonita, kadar ima otrok vsaj 16 let. Če je otrok mlajši od 16 let, je takšna obdelava zakonita le, če in kolikor takšno privolitev da ali odobri nosilec starševske odgovornosti za otroka. Lahko pa države članice za te namene z zakonom določijo nižjo starost, ki nikoli ne sme biti nižja od 13 let. Če bo potrjen predlog Zakona o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-2),⁵⁵ bo privolitev veljavna, če jo bo podala mladoletna oseba, stara 15 let ali več. Dosedanji in trenutno veljavni Zakon o varstvu podatkov (ZVOP-1)⁵⁶ te starostne meje ne ureja. Nadalje drugi odstavek določa, da si mora upravljalec ob upoštevanju razpoložljive tehnologije v takih primerih razumno prizadevati za preveritev, ali je nosilec starševske odgovornosti za otroka dal ali odobril privolitev. Seveda je potrebno pred podajo privolitve vsakega posameznika, tudi otroke, ustrezno informirati. Jasno jim mora biti predstavljeno, kateri osebni podatki bodo obdelovani, za katere namene, kakšne so njihove pravice itd.⁵⁷ Poleg tega je pomembno, da mora upravljalec sprejeti ustrezne ukrepe, da otroku, na katerega se nanašajo osebni podatki, posreduje vse informacije in sporočila, povezana z obdelavo, v jedrnatih, preglednih, lahko dostopnih, in njemu razumljivi obliki.⁵⁸ Nadalje jim je na ravni EU varstvo pred spolnimi napadi oziroma zlorabami zagotavlja sprejeta Direktiva 2011/92/EU Evropskega parlamenta in Sveta o boju proti spolni zlorabi in spolnemu izkoriščanju ter otroški pornografiji.⁵⁹

Pomen varstva otrok in njegovih pravic se kaže tudi na nacionalni ravni. V tretjem odstavku 53. člena Ustave RS je določeno, da je država dolžna varovati družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarjati za to varstvo potrebne razmere. Nadalje Ustava še posebej ureja pravice otrok in je tako v 56. členu

---

⁵⁴ Informacijski pooblaščenec, Privolitev, <<https://www.ip-rs.si/zakonodaja/reforma-evropskega-zakonodajnega-okvira-za-varstvo-osebni-podatkov/kljucna-podrocja-uredbe/privolitev/#c1932>> (17.6.2020).

⁵⁵ Besedilo Predloga Zakona o varstvu podatkov (ZVOP-2), EPA: 2733 – VII, < https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=C1257A70003EE6A1C12582670045DF4F&db=kon_zak&mandat=VII&tip=doc> (2.6.2020).

⁵⁶ Zakon o varstvu osebnih podatkov (Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo).

⁵⁷ Glej 13. člen Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 95/46/ES z dne 24. oktobra 1995 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov, Uradni list Evropske unije, L 281, 23.11.1995, str. 31–50.

⁵⁸ Ibidem, prvi odstavek 12. člena.

⁵⁹ Direktiva 2011/93/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. decembra 2011 o boju proti spolni zlorabi in spolnemu izkoriščanju otrok ter otroški pornografiji in nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2004/68/PNZ, Uradni list Evropske unije, L 335, 17.12.2011.

določeno, da otroci uživajo posebno varstvo in skrb ter da človekove pravice in temeljne svoboščine otroci uživajo v skladu s svojo starostjo in zrelostjo. Otrokom se zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. Nacionalna zakonodaja omogoča tudi zaščito otrok v vlogi potrošnikov. Zakon o varstvu potrošnikov pred nepošteno poslovno prakso,⁶⁰ ki implementira Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta 2005/29/ES o nepoštenih poslovnih praksah podjetij v razmerju do potrošnikov na notranjem trgu,⁶¹ vsebuje določbe za preprečevanje izkoriščanja potrošnikov, ki so še posebej ranljivi zaradi starosti (3. odst. 4.člena). Nepoštene prakse so prepovedane. Pod agresivne poslovne prakse, ki so prepovedane, sodi tudi neposredno spodbujanje otrok z oglaševanjem izdelkov k nakupu (5. točka 1.odst. 10. člena).

Vsem navedenim aktom je skupno, da se v vseh zadevah, povezanih z otroki, zasleduje njihova največja korist⁶², tudi pri uporabi digitalizacije.

6.3.2 Pravice otrok v praksi

Otroci so ena najbolj ranljivih skupin, katere pravice je potrebno varovati in spoštovati. Gre za osebe, ki praviloma ne razumejo tveganj in posledic svojih dejanj ali dejanj drugih, katerim so lahko izpostavljeni, ter se ne morejo sami braniti. Dejstvo, da otrokom pogosto manjka zavedanja in zmožnosti predvidevanja posledic, jih naredi še bolj ranljive. Medtem pa dejstvo, da predstavljajo kar eno tretjino vseh uporabnikov interneta predstavlja, kako zelo so izpostavljeni nevarnostim.⁶³ Zato je potrebno, da se jih s pravom zaščiti in pri vseh ukrepih, sprejetih glede otrok, je potrebno upoštevati dobrobit otroka in otrokovo največjo korist.⁶⁴ Velik vpliv na njihove pravice ima tudi uporaba digitalizacije. Sicer jim ta lahko prinese številne priložnosti, vendar pa so zaradi nje lahko izpostavljeni

⁶⁰ Zakon o varstvu potrošnikov pred nepoštenimi poslovnimi praksami (Uradni list RS, št. 53/07)

⁶¹ Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2005/29/ES z dne 11. maja 2005 o nepoštenih poslovnih praksah podjetij v razmerju do potrošnikov na notranjem trgu ter o spremembi Direktive Sveta 84/450/EGS, direktiv Evropskega parlamenta in Sveta 97/7/ES, 98/27/ES in 2002/65/ES ter Uredbe (ES) št. 2006/2004 Evropskega parlamenta in Sveta (Direktiva o nepoštenih poslovnih praksah) (Besedilo velja za EGP), Uradni list Evropske unije, L 149, 11.6.2005.

⁶² Glej 3. člen, 1. odst. Konvencije o otrokovih pravicah.

⁶³ Viola de Azevedo Cunha, M.: Child Privacy in the Age of Web 2.0 and 3.0: Challenges and Opportunities for Policy - Innocenti Discussion Paper, UNICEF Office of Research – Innocenti, 2017, str. 6, <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/Child_privacy_challenges_opportunities.pdf> (25.6.2020).

⁶⁴ 3. člen Konvencije o otrokovih pravicah: "otrokova korist je glavno vodilo".

različnim tveganjem, ki lahko škodljivo vplivajo na njihove pravice, kar pa ni v skladu z načelom preprečevanja škode. Tako so otroci lahko žrtve spletnega nadlegovanja in nasilja, posega v pravico do zasebnosti, zlorabe osebnih podatkov, kibernetске kriminalitete, izpostavljenosti neprimernim vsebinam in celo spolne zlorabe.⁶⁵ Internet in družbeni mediji se pogosto uporabljajo za širjenje sovraštva, nasilja in nadlegovanja med otroki. To lahko pripelje do tragičnih posledic, kar ponazarjajo tudi nedavni primeri, ko so si številni najstniki vzeli življenje potem, ko so domnevno doživeli nasilje in bili spodbujeni k storitvi samomora na družbenih mediji.⁶⁶ Zaradi navedenih razlogov in zaradi njihove ranljivosti pred uresničitvijo teh razlogov, je otrokom potrebno nuditi posebno varstvo.

Uporaba digitalizacije vključuje tudi obdelavo ogromnih količin osebnih podatkov z uporabo tehnik rudarjenja podatkov.⁶⁷ Tako kljub nekaterim pozitivnim učinkom, ki jih ima uporaba digitalizacije za otroke, saj lahko ti z njo odkrivajo in pridobivajo nove informacije ter izražajo svoja mnenja, ima na drugi strani tudi negativne učinke, saj določenim akterjem odpira možnosti sledenja, zbiranja in obdelave dejanj otrok.⁶⁸ Ravno iz teh razlogov vplivanja na otrokovo pravico do zasebnosti, je to področje postalo izredno pravno zanimivo. Eden izmed pravno zanimivih vidikov varstva pravice otroka do zasebnosti predstavlja tudi pravica do izbrisa⁶⁹ (»pravica do pozabe) osebnih podatkov, ki se na nanašajo na določeno osebo. Ta pravica omogoča otroku, da lahko tudi kasneje v življenju zahteva izbris podatkov in tako ne rabi trpeti dolgoročnih resnih posledic zaradi podatkov, katere je objavil ali objavo katerih je dovolil v času, ko še ni bil popolnoma zrel za razumevanje tveganj, ki jih njegovo dejanje lahko povzroči. Ali pa v primerih, ko so soglasje namesto njega podali starši, on pa se s tem ne strinja. Za tak primer bi lahko šlo, ko starši objavijo sliko otroka na svojih družbenih omrežjih, ta pa se kasneje, ko lahko oblikuje svojo voljo, s takšno objavo ne strinja. Ko torej govorimo o pravici do pozabe v zvezi z otroki, se le te ne uporablja samo kot pravico, ampak tudi kot nekakšno sredstvo

---

⁶⁵ About Better Internet for Kids, <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/content/creating-better-internet-kids-0>> (24.4.2020).

⁶⁶ Komisar za človekove pravice, Protecting children's rights in the digital world: an ever-growing challenge – komentar, <<https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/protecting-children-s-rights-in-the-digital-world-an-ever-growing-challen-1>> (29.6.2020).

⁶⁷ FRA, Handbook on European law relating to the rights of the child, 2015, str. 190, <https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-ecthr-2015-handbook-european-law-rights-of-the-child_en.pdf> (15.4.2020).

⁶⁸ Viola de Azevedo Cunha, M.: Child Privacy in the Age of Web 2.0 and 3.0: Challenges and Opportunities for Policy, str. 8.

⁶⁹ Glej 17. člen Splošne uredbe o varstvu podatkov.

zaščite otroka pred kršitvami njegove pravice do zasebnosti, dostojanstva ali kakšne druge pravice, pa ne obstaja nobena boljša rešitev za zaustavitev kršenja.⁷⁰ Nezakoniti poseg v pravico do zasebnosti in zasebnega življenja je preko uporabe digitalizacije mogoče izvesti na več načinov. Na primer kraja identitete predstavlja samo eno izmed nevarnosti posega v zasebnost. Tak primer posega je obravnavalo Evropsko sodišče za človekove pravice v zadevi K.U. proti Finski.⁷¹ Do posega v zasebno življenje naj bi prišlo zaradi spletne objave oglasa spolne narave brez vednosti otroka. Sodišče je odločilo, da je država kršila pravico do spoštovanja zasebnega življenja s tem, ko ni zahtevala oziroma omogočila identifikacijo osebe, ki je na spletu objavila oglas, s katerim je žalila drugo osebo in posegla v njeno zasebno življenje.

Vrsto tveganj za otroke, ki jih lahko povzroči umetna inteligenca, predstavlja tudi vsakodnevna uporaba algoritmov za povečanje števila avtomatiziranih odločitev na spletu. Če zasebnost in drugi etični standardi niso vgrajeni v algoritme, potem uporaba le teh lahko privede do diskriminacije otrok na podlagi njihove države izvora, narodnosti in/ali veroizpovedi.⁷² Takšna diskriminacija lahko omeji prihodnje priložnosti otrok v zvezi z njihovo izobrazbo in kariero ter celo izpostavi otroke okrepljenemu državnemu nadzoru, če se zdi, da ustrezajo skupini oseb, za katero obstaja večja verjetnost, da se bo v prihodnosti vedla na kazniv način. Do diskriminacije lahko pride, ker algoritmi delujejo na podlagi podatkov iz katerih so se učili in če ti podatki vsebujejo kakršnokoli pristranskost, bo obdelava, ki jo izvaja algoritem, sledila temu vzorcu.

IKT in digitalni mediji so dodali novo dimenzijo otrokovi pravici do izobraževanja.⁷³ Tako je mogoča uporaba tehnologije tudi za izobraževanje otrok, vključno s potekom pouka na daljavo. To je mozično prišlo v poštev sedaj, v času pandemije koronavirusa. Zato se je tu smiselno vprašati, ali je sploh vsem otrokom omogočen dostop do interneta in ali sploh imajo tehnologijo, s katero lahko dostopajo do interneta. Kajti že 2. člen EKČP določa pravico do izobraževanja in da ta nikomur ne sme biti odvzeta. Otrokom, ki se sedaj ne morejo udeleževati pouka na daljavo,

---

⁷⁰ Viola de Azevedo Cunha, M.: Child Privacy in the Age of Web 2.0 and 3.0: Challenges and Opportunities for Policy, str. 16.

⁷¹ K.U. v. Finland, št. 2872/02, 2 December 2008.

⁷² Viola de Azevedo Cunha, M.: Child Privacy in the Age of Web 2.0 and 3.0: Challenges and Opportunities for Policy, str. 10.

⁷³ <<https://home.crin.org/briefing-childrens-rights-in-the-digital-age>> (14.4.2020).

zato ker nimajo tehnologij, s katerimi bi dostopali do interneta ali nimajo že samega interneta, je torej v tem primeru odvzeta pravica do izobraževanja in vprašanje je, koliko so posamezne države ukrepale v tej smeri, da otrokom to pravico zagotovijo in zavarujejo. Dva glavna tipa ukrepov, ki so jih države članice EU izvajale, sta:

- več kot polovica držav članic je prikrajšanim učencem zagotovila računalnike in internetno povezavo ter
- drugje se je pouk predvajal preko nacionalnega televizijskega programa.⁷⁴

Slovenija spada med prvo skupino držav članic in je tako začela projekt “DIGI šola”, s katerim je zbrala več kot 1.300 računalnikov in 950 modemov za otroke, ki so potrebovali te naprave. Te donacije je opravil Zavod za šolstvo, skupaj z ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport in drugimi organizacijami (npr. Zveza prijateljev mladine).⁷⁵ Vendar se je potrebno zavedati, da ta številka donirane IKT opreme ne pokriva vseh otrok, ki nima le teh. Tako je ostalo še kar nekaj otrok, ki ni imelo in se jim ni zagotovilo naprav, s katerimi bi dostopali do izobraževanja na daljavo ali pa ni imelo dostopa do internetne povezave.⁷⁶ To vodi do dejstva, da v času izobraževanja niso bili vsem otrokom zagotovljeni enaki pogoji. Sedaj, ko so se otroci lahko vrnili nazaj v šole, se ta neenakost tudi kaže v dejanskem stanju. Mogoče je opaziti, kdo od otrok se pouka na daljavo ni mogel udeleževati.⁷⁷ Prišlo je do diskriminacije, ki je prepovedana na podlagi več aktov, sprejetih na nacionalni ravni ali na mednarodni ravni, pa učinkujejo in zavezujejo tudi znotraj slovenskega pravnega reda. V Sloveniji trenutno poteka obširna raziskava v zvezi z izobraževanjem na daljavo, v katero so zajeti ravnatelji, učenci, dijaki in učitelji.⁷⁸ To raziskavo je organiziral Zavod za šolstvo in izsledke le te bodo na Zavodu za šolstvo predvidoma predstavili v juliju. Prav tako bo v povezavi z rezultati raziskave in zbranimi podatki v času izobraževanja na daljavo Zavod za šolstvo skupaj z ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport pripravilo izhodišča glede izvedbe

---

⁷⁴ FRA, Coronavirus pandemic in the EU - Fundamental rights implication: With a focus on contact tracing apps, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020, str. 23, <https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-coronavirus-pandemic-eu-bulletin-may_en.pdf> (29.5.2020).

⁷⁵ Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Tablični računalniki za otroke iz socialno šibkejših družin <<https://www.zrss.si/objava/tablicni-racunalniki-za-otroke-iz-socialno-sibkejsih-druzin>> (18.6.2020).

⁷⁶ Husejnović K.: 'Vidi se, da vsi otroci doma niso imeli enakih pogojev', 2020,

<<https://www.24ur.com/novice/korona/pouk-na-daljavo.html>> (16.6.2020).

⁷⁷ Ibidem.

⁷⁸ Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Analiza izobraževanja na daljavo v času epidemije <<https://www.zrss.si/objava/analiza-izobrazevanja-na-daljavo-v-casu-epidemije-2>> (16.6.2020).

šolanja na daljavo za primere, ko bi bilo to potrebno zopet izvesti. Ta izhodišča bodo prejele šole v Sloveniji. Zavod za šolstvo pripravlja tudi različne oblike usposabljanj za učitelje in ravnatelje, da bodo v primeru ponovne potrebe po zapiranju oddelkov ali šol, vsi boljše pripravljeni na to. Vendar na splošno je ocena Zavoda za šolstvo, da so se v času izobraževanja na daljavo vse šole v Sloveniji zelo angažirale, zato menijo, da je bilo izobraževanje na daljavo v posebnih razmerah uspešno izvedeno.⁷⁹ Glede na to, da je prišlo do nastopa izrednega dogodka, kot je pandemija, in se kaj takega ni moglo pričakovati, se lahko strinjam z oceno Zavoda v smeri, da so se na koncu šole dobro spoprijele s spletnim poučevanjem. Glede nekih obveznosti bi se na šoli vendarle lahko malo popustilo. Menim, da je današnji obseg snovi, predvsem v nižjih razredih osnovne šole, preobsežen, in če se že na splošno le tega ne more zmanjšati, bi se ga lahko vsaj v času izrednih razmer in šolanja na daljavo. Že same razmere (nov način poteka pouka, nevednost z opravljanjem IKT opreme, zaprtost in izoliranost zaradi pandemije itd.) so povzročile velik stres za otroka, stopnja le tega se je po mojem mnenju samo še povečala z velikim obsegom snovi, ki so jo morali predelati, nekateri celo sami. Zato bi bilo mogoče v bodoče razmisliti o zmanjšanju obsega snovi na splošno, predvsem faktografskih podatkov, in namesto tega kot obvezni predmet, katerega se niti ne bi rabilo ocenjevati, uvedli predmet o računalništvu. Pri tem predmetu se ne bi pridobivalo samo znanj o izobraževanju na daljavo, ampak bi lahko otroci pridobivali tudi druga znanja povezana z uporabo informacijskih tehnologij. Bistvo bi torej bilo v tem, da se otroke nauči kako upravljati z IKT in pri tem zaščititi svoje pravice ter kako ukrepati v primeru, ko mislijo, da je prišlo do kršitev le teh. Npr. pridobivali bi večšine v zvezi z zaščito pred kibernetскими napadi, pred škodljivo vsebino ali pa kako zaščititi svojo zasebnost pri uporabi umetne inteligence ipd. Tako so se tudi šole zaradi izkušenj z izobraževanjem na daljavo odločile spodbujati k obisku obveznih ali neobveznim izbirnih predmetov s področja računalništva.⁸⁰ Menim, da je to korak v pravo smer. Vendar mora tudi vlada povečati svojo vlogo pri tem. Tudi šole sedaj pričakujejo od ministrstva, da bodo na podlagi dosedanjih izkušenj pripravili poenotene strokovne usmeritve glede pouka na daljavo.⁸¹ Tako lahko vsi upamo, da bo sedanja izkušnja spodbudila zakonodajne organe države k boljšemu urejanju in sprejemanju ukrepov ne samo v povezavi z izobraževanjem na daljavo, ampak v povezavi s celotnim

⁷⁹ Husejnović K.: 'Vidi se, da vsi otroci doma niso imeli enakih pogojev', 2020, <<https://www.24ur.com/novice/korona/pouk-na-daljavo.html>> (16.6.2020).

⁸⁰ Ibidem.

⁸¹ Ibidem.

razvojem in uporabo umetne inteligence v šolstvu. Tudi na ravni EU so začeli ukrepati v tej smeri. Evropska komisija je začela javno posvetovanje na ravni EU z namenom zagotoviti, da bo njen novi akcijski načrt za digitalno izobraževanje odražal izkušnje EU na področju izobraževanja in usposabljanja v času koronavirusne krize. Tako bo Evropska komisija septembra 2020 predstavila nov akcijski načrt za digitalno izobraževanje, ki bo predstavljal ključni instrument v procesu okrevanja po COVID-19, pri čemer se bodo upoštevale izkušnje iz krize, načrt pa bo odražal dolgoročno vizijo za evropsko digitalno izobraževanje.⁸² Cilji tega načrta so povečati digitalno pismenost, pomagati državam EU sodelovati pri prilagajanju sistemov izobraževanja in usposabljanja digitalni dobi ter izkoristiti potencial interneta, da se zagotovi dostop do spletnega učenja vsem.

Čas pandemije zaradi nalezljive bolezni COVID-19 in izvajanje različnih ukrepov za obvladovanje le te, je povzročilo tudi težave z izvrševanjem stikov staršev z otroki. Pri stikih gre primarno za pravico otrok,⁸³ vendar gre tudi za pravico staršev.⁸⁴ Glede na sodno prakso pa zajema tudi pravico starih staršev.⁸⁵ Tako nekateri starši zaradi bojazni pred okužbe otroka z boleznijo COVID-19 preprečujejo določene stike otroka s staršem, od katerega ja ta ločen, in zahtevajo pred sodišči s predlogi za izdajo začasnih odredb prepoved izvajanja stikov.⁸⁶ Ali pa zahtevajo izdajočasne odredbe o stikih, ker mu drugi starš ne dovoli stika iz tega istega razloga. V skladu s sodno prakso bo sodiščem pri odločanju moralo biti osnovno vodilo sledenje otrokovi koristi, vsebino tega pravnega standarda je potrebno ugotoviti in opredeliti glede na vsak konkretni primer in pri tem upoštevati vse okoliščine, vključno s trenutnim stanjem pandemije.⁸⁷ Tudi Ministrstvo za pravosodje je podalo izjavo⁸⁸ glede teh okoliščin in v njej apelira na starše, da so v svojih postopanih razumni in odgovorni, da ne ogrožajo koristi svojih otrok iz takšnih in drugačnih razlogov. V kolikor pa ni mogoče zagotavljati oziroma izvajati stikov zaradi nevarnosti širjenja

---

⁸² Evropska komisija začela javno posvetovanje o novem akcijskem načrtu za digitalno izobraževanje, Sporočilo za medije, 18.6.2020 <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/ip_20_1066> (27.6.2020).

⁸³ 9. člen, 3. odst. Konvencije o otrokkih pravicah: »Države pogodbenice spoštujejo pravico otroka, ki je ločen od enega ali od obeh staršev, da redno vzdržuje osebne stike in neposredno zvezo z obema, razen če je to v nasprotju z njegovimi koristmi.«

⁸⁴ Glej 141. člen Družinskega zakonika.

⁸⁵ Glej zadevo C-335/17, *Valcheva*, ECLI:EU:C:2018:359.

⁸⁶ Emeršič Polić K.: Izvrševanje stikov z otrokom med pandemijo koronavirusa COVID-19, <<https://pirce-musar.si/sl/izvrsevanje-stikov-z-otrokom-med-pandemijo-koronavirusa/>> (27.6.2020).

⁸⁷ Glej Višje sodišče v Ljubljani, sklep IV Cp 661/2010, 17. marec 2010.

⁸⁸ Izvrševanje pravnomočnih sodnih odločb, ki urejajo stike otroka s tistim od staršev, ki mu otrok ni dodeljen v varstvo in vzgojo, 19.3.2020 <<https://www.gov.si/novice/2020-03-19-izvrsevanje-pravnomočnih-sodnih-odločb-ki-urejajo-stike-otroka-s-tistim-od-staršev-ki-mu-otrok-ni-dodeljen-v-varstvo-in-vzgojo/>> (27.6.2020).

koronavirusa Ministrstvo predlaga, da se za zagotovitev stika, ki je namenjen ohranjanju odnosa z drugim staršem, poslužujejo tehnologije, telefonov, morebitnih videokonferenc ipd.. Toda Višje sodišče v Mariboru je odločilo, da popolna preprečitev neposrednih stikov in omejitev na video klice in skupne sprehode v prisotnosti obeh staršev z upoštevanjem distance, ne zagotavlja največje otrokove koristi.⁸⁹

Razmere pandemije so imele velik negativni vpliv še prav posebej na eno skupino otrok. Gre za otroke s posebnimi potrebami.⁹⁰ Ti potrebujejo številne in različne terapije, ki so za njihovo zdravstveno stanje zelo pomembne. Kajti pomoč in oskrba, ki jo potrebujejo, ne more potekati na daljavo. Tako je tudi Društvo psihologov Slovenije opozorilo, da so bili otroci s posebnimi potrebami med najbolj prizadetimi, njihovi starši pa posledično nadpovprečno obremenjeni.⁹¹ Mogoče bi se v tem primeru lahko izkazala uporaba umetne inteligence kot pozitivna stvar, saj bi se lahko uporabilo robote, ki bi namesto zdravstvenega osebja izvajali potrebno oskrbo.

Družbe vidijo otroke tudi kot pomemben trg, saj vplivajo na potrošniške odločitve družine. Informacije o spletnih navadah in vedenju otrok so torej komercialno privlačne, saj družbam pomagajo razviti učinkovite poslovne strategije glede doseganja pomebnega deleža spletnega trga. Ker je danes preživljanje časa na spletu ena glavnih aktivnosti otrok, predstavljajo ti zelo pomemben del potrošništva.⁹² Iz teh razlogov se jim tudi zagotavlja posebno varstvo v takih okoliščinah v skladu s prej navedenima (v poglavju 3.1.) Direktivo 2005/29/ES in Zakonom o varstvu potrošnikov pred nepošteno poslovno prakso.

6.3.2 Iniciative v zvezi z varstvom pravic otrok

Zaradi vseh prej navedenih vplivov, ki jih ima digitalizacija na pravice otrok, so se na mednarodni ravni oblikovale različne institucije za varstvo otrokovih pravic, kot tudi bili sprejeti različni ukrepi za zaščito temeljnih pravic v povezavi z digitalizacijo.

---

⁸⁹ Višje sodišče v Mariboru, Sklep III Cp 295/2020, 21. maj 2020.

⁹⁰ Peljhan M., Koronavirus in otroci s posebnimi potrebami, 2020, <<https://www.rtvoslo.si/kolumne/koronavirus-in-otroci-s-posebnimi-potrebami/518153>> (16.6.2020).

⁹¹ Društvo psihologov Slovenije, O kriznih dogodkih in odzivih nanje <<http://www.dps.si/zajavnost/koronavirus/>> (16.6.2020).

⁹² Viola de Azevedo Cunha, M.: Child Privacy in the Age of Web 2.0 and 3.0: Challenges and Opportunities for Policy, str.9

Na mednarodni ravni je Odbor ZN za otrokove pravice izdal priporočila,⁹³ v skladu s katerimi bi morali imeti vsi otroci možnost varnega dostopa do IKT in imeti zagotovljeno polno sodelovanje, izražanje, iskanje informacij ter uživanje vseh pravic brez kakršnekoli diskriminacije. V okviru Združenih narodov je ustanovljena tudi organizacija UNICEF, ki je posvečena izključno otrokom in skrbi za njihovo preživetje, zaščito in razvoj.⁹⁴

Svet Evrope je sprejel Strategijo za otrokove pravice (2016-2021).⁹⁵ V okviru te se Svet Evrope zavzema, da bo spodbujal in varoval otrokove pravice do nediskriminacije, dostopa do informacij, svobode izražanja in sodelovanja v digitalnem okolju v sodelovanju z drugimi zainteresiranimi stranmi, dejavnimi na tem področju. Prav tako bo zagotovil vodenje in podporo državam članicam pri zagotavljanju pravic udeležbe in zaščite otrok v digitalnem okolju. Leta 2018 je bila ta strategija okrepljena še s sprejetjem Smernic za spoštovanje, varstvo in izpolnitev pravic otrok v digitalnem okolju (*Guidelines to respect, protect and fulfil rights of the child in the digital environment*).⁹⁶ Te smernice oziroma priporočila so naslovljena na vse države članice Sveta Evrope in jim predstavljajo vodilo pri spoštovanju, varstvu in izpolnitvi pravic otrok v digitalnem okolju. Njihov namen je pomagati državam in drugim zainteresiranim v njihovih prizadevanjih za sprejetje celovitega strateškega pristopanja k digitalizaciji. Svet Evrope je zaradi širjenja sovraštva, nasilja in nadlegovanja med otroki preko uporabe interneta in družbenih medijev, oblikoval tudi kampanjo "Brez sovražnega govora" in vlaga v vrsto ukrepov na področju izobraževanja o internetu.⁹⁷

Na ravni EU je bila leta 2012 sprejeta Strategija boljši internet za otroke⁹⁸, katere glavni cilji so:

- spodbujanje ustvarjanja ustvarjalnih in poučnih spletnih vsebin za otroke ter spodbujati pozitivne spletne izkušnje za majhne otroke;

---

⁹³ Priporočila so dostopna na

<https://www.ohchr.org/_layouts/15/WopiFrame.aspx?sourcedoc=/Documents/HRBodies/CRC/Discussions/2014/DGD_report.pdf&action=default&DefaultItemOpen=1> (4.5.2020).

⁹⁴ <<https://www.unicef.si/>> (4.5.2020).

⁹⁵ Svet Evrope, Strategija za otrokove pravice, CM(2015)175-final, 3. marec 2016.

⁹⁶ Odbor ministrov Sveta Evrope, Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment - Recommendation CM/Rec(2018)7 of the Committee of Ministers, 2018.

⁹⁷ <<https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign>> (30.5.2020).

⁹⁸ Evropska komisija, Evropska strategija za boljši internet za otroke, COM/2012/0196 final, 2.maj 2012.

- povečanje ozaveščenosti, vključno z učenjem digitalne pismenosti in spletne varnosti v vseh šolah EU;
- ustvariti varno okolje za otroke z ustreznimi starostnimi nastavitvami zasebnosti, širšo uporabo starševskega nadzora ter razvrstitvijo vsebin glede na določene starostne meje;
- boj proti prisotnosti spolne zlorabe otrok na spletu.

Nekateri cilji iz te Strategije glede zasebnosti so se na ravni EU dosegli s sprejetjem prej omenjene in prestavljene Splošne uredbe o varstvu podatkov. Kot rezultat te strategije je nastal program Boljši internet za otroke.⁹⁹ Del tega programa je evropska mreža centrov za varnejši internet INSAFE, v kateri delujejo nacionalne točke osveščanja o varnih in učinkovitih načinih rabe interneta ter IKT. Tekom let so se tako razvili različni viri za obravnavo pomislekov, povezanih z digitalnim življenjem otrok. Znotraj mreže deluje tudi slovenski Center za varnejši internet (SIC), za spodbujanje varnejše uporabe interneta in mobilnih tehnologij med otroki.¹⁰⁰

EU želi narediti korak naprej predvsem pri zaščiti otrok pred spolno zlorabo na spletu. Vsakršna dejanja spolne zlorabe in spolnega izkoriščanja otrok ter otroška pornografija predstavljajo hude kršitve temeljnih človekovih pravic, zlasti pravic otrok do zaščite in dobrobiti, kot je določeno v prej omenjenima Konvenciji in Listini EU. Na žalost so vse oblike spolnih zlorab otrok vse pogostejše in se z uporabo novih tehnologij in spleta širijo.¹⁰¹ Vzrok širjenja je tudi v tem, da so z uporabo tehnologij spolne zlorabe otrok lažje izvedljive in lažje se dostopa do vsebin le teh. Da spolno izkoriščanje otrok in otroška pornografija predstavljata hudo kršitev človekovih pravic in temeljnih pravic otroka do skladne skladne vzgoje in razvoja, izpostavlja tudi Višje sodišče v Ljubljani v zadevi z opravilno številko II Kp 9220/2011,¹⁰² pri kateri je odločalo o zakonitosti pridobitve dokazov, ki so bili pridobljeni s posegom v obtoženčevo pravico do (komunikacijske) zasebnosti. Ker spolna zloraba otrok predstavlja tako hud poseg v pravice otrok, je sodišče v tej zadevi odločilo, da se lahko zaradi namena pridobitve podatkov v elektronsko komunikacijskem omrežju, ki razkrivajo in dokazujejo kazniva dejanja obtoženca,

⁹⁹ Evropska komisija, Creating a better Internet for kids <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/better-internet-kids>> (30.5.2020).

¹⁰⁰ BIK, Team, Happy world children' day!, 2019, dostopno na <<https://www.betterinternetforkids.eu/web/portal/practice/awareness/detail?articleId=5252966>> (30.5.2020).

¹⁰¹ <<https://home.crin.org/briefing-childrens-rights-in-the-digital-age>> (13.4.2020).

¹⁰² Višje sodišče v Ljubljani, sklep II Kp 9220/2011, 7. December 2012.

poseže v pravico do zasebnosti. Ta ustavna pravica je manjšega pomena od ustavne pravice varovanja pravic otrok in ne more biti absolutna, ampak je omejena z varstvom pravic in koristi otrok. Evropsko komisijo so h koraku naprej v varovanju otrok pred spletnimi spolnimi zlorabami spodbudile zadnje ugotovitve, da se je med časom obvezne karantene po državah članic zaradi preprečitve širjenja nalezljive bolezni Covid-19, kar občutno povečala spletna spolna zloraba otrok.¹⁰³ Zaenkrat je na ravni EU sprejeta Direktiva 2011/92/EU. Gre za direktivo, ki boj proti temu ureja na splošno. Nimamo pa na ravni EU sprejete direktive, ki bi urejala boj proti temu v digitalnem okolju. Evropska komisarska Johanssona meni, da je vprašanje, kako narediti internet varno mesto za otroke, eno najpomembnejših vprašanj in navaja, da če imamo že obvezujočo zakonodajo za odkrivanje goljufij v zvezi z avtorskimi pravicami na digitalnem trgu¹⁰⁴ in tako ščitimo avtorske pravice, lahko zaščitimo tudi otroke. Po njenem mnenju se varstvo otrokovih pravic ne izvaja dovolj dobro. Tako je Evropska komisija predlagala vrsto ukrepov, kako okrepiti izvrševanje prava, da se otroke pred tako zlorabo zaščiti in tudi storilce lažje izslediti in kazensko ovadi. Ugotovitev storilca kaznivega dejanja pa predstavlja problem pri sprejetju ukrepov in regulativni ureditvi zaščite otrok pred spolnimi zlorabami na spletu. Splet uporabnikom omogoča anonimnost, prikrivanje identitete, to pa otežuje preiskovanje in pregon kaznivih dejanja, katerih žrtve so otroci. Eden od pomembnejših ukrepov je, da se zagotovi sodelovanje vseh potrebnih vključenih organizacij in organov na svetovni ravni. Prav tako se iz ukrepov ne izključuje možnosti nadaljnje zakonodaje za tehnološke družbe. Tudi sodelovanje z velikimi družbenimi mediji bo pomembno za boj proti širjenju nezakonitih vsebin na spletu.¹⁰⁵

---

¹⁰³ McCaffrey, D. & Gill J.: EU wants to step up fight to protect children from sexual abuse online, 2020. Dostopno na <<https://www.euronews.com/2020/06/09/eu-wants-to-step-up-fight-to-protect-children-from-sexual-abuse-online>> (17.6.2020).

¹⁰⁴ Direktiva (EU) 2019/790 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. aprila 2019 o avtorski in sorodnih pravicah na enotnem digitalnem trgu in spremembi direktiv 96/9/ES in 2001/29/ES (Besedilo velja za EGP), PE/51/2019/REV/1, Uradni list Evropske unije, L 130, 17.5.2019, str. 92–125.

¹⁰⁵ McCaffrey D. & Gill J., EU wants to step up fight to protect children from sexual abuse online, 2020, <<https://www.euronews.com/2020/06/09/eu-wants-to-step-up-fight-to-protect-children-from-sexual-abuse-online>> (17.6.2020).

Na nacionalni ravni je v okviru strategije Evropa 2020 bil oblikovan dokument Digitalna Slovenija 2020 – Strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020¹⁰⁶, kjer je zajeto tudi področje kibernetске varnosti. V okviru tega bo Slovenija do leta 2020 vzpostavila učinkovit sistem zagotavljanja kibernetске varnosti, ki bo preprečeval in tudi odpravljал posledice varnostnih incidentov. To bo dosegla z različnimi ukrepi, med drugim tudi z ukrepom osveščanja o varni rabi interneta za otroke, najstnike, starše in učitelje.

Poleg tega Slovenija izvaja še določene dejavnosti na področju varstva otrokovih pravic v digitalnem okolju. Kot izhaja iz priporočila Slovenije,¹⁰⁷ ki ga je ta dala Odboru ZN za otrokove pravice kot v pomoč Odboru pri oblikovanju splošnega mnenja o pravicah otrok v zvezi z digitalnim okoljem, je Slovenija vključena v program za otroke 2019-2024, kjer se osredotoča na spletno varnost otrok za reševanje najbolj pomembnih vprašanj, saj večina otrok ima neomejen dostop do spleta, medtem ko se ne zaveda tveganj. Nadalje izhaja iz priporočila, da izvaja več projektov glede spletne varnosti in pomoči. Gre za projekt KLIK-OFF, ki obravnava kibernetско nasilje in nadlegovanje ter se osredotoča na dejavnosti osveščanja in preprečevanja (izvajanje le teh po šolah). Vzpostavljen je tudi center ODJAVA, kjer se nudi psihološko svetovanje otrokom glede prekomerne uporabe interneta, spletne zlorabe, ipd.

Ugotovimo lahko, da je kot najpogostejši ukrep za zaščito otrok pri uporabi umetne inteligence ta, da se jih glede tega izobražuje in osvešča. Nadalje bi bilo potrebno na tem področju sprejeti še več zakonodaje, kot tudi izvajati strožjo izvršitev že obstoječih aktov. Tako se otroci lahko s pravilno izobrazbo in usklajenimi prizadevanji s strani držav članic, ponudnikov internetnih storitev in vzgojiteljev naučijo, kako se uspešno izogniti tveganjem, ki ji prinaša uporaba digitalizacije in kako izkoristiti številne priložnosti le te.

---

¹⁰⁶ Digitalna Slovenija 2020 – Strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020
<<https://www.gov.si/assets/ministrstva/MJU/DID/Strategija-razvoja-informacijske-druzbe-2020.pdf>>
(6.4.2020).

¹⁰⁷ Concept note for the general Comment on children's rights in relation to the digital environment – Slovenia's comment, maj 2019
<<https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/GCChildrensDigitalEnvironment/States/Slovenia.docx>>
(25.5.2020).

6.4 Pravice starejših

6.4.1 Pravni okvir

Na splošno pravo za človekove pravice ne obravnava v zadostni meri posebne in edinstvene potrebe starejših, saj je v aktih, ki urejajo človekove pravice težko zaslediti določbe, ki bi posebej urejale pravice starejših.¹⁰⁸ Zaenkrat še ni celovitega mednarodnega instrumenta, ki bi ustrezno obravnaval posebno varstvo, ki ga potrebujejo starejši. Vendar pa obstaja veliko mednarodnih instrumentov, ki prepoznavajo posebne pravice vseh oseb in se seveda lahko uporabijo tudi za starejše osebe. Tako je na mednarodni ravni za starejšo osebo pomembna določba 25. člena, 1. odst. Splošne deklaracije človekovih pravic, ki ji zagotavlja pravico do življenjske ravni, ki njej in njeni družini omogoča zdravje in blaginjo, vključno s hrano, obleko, bivališčem, zdravstveno oskrbo in potrebnimi socialnimi storitvami ter pravico do varnosti v primeru brezposelnosti, bolezni, invalidnosti, vdovstva, starosti ali druge nezmožnosti pridobivanja sredstev za preživljanje zaradi okoliščin, neodvisnih od njene volje. Nadalje je za pravice starejših oseb pomemben tudi Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah,¹⁰⁹ predvsem določbe, ki določajo pravico do socialne varnosti (9. člen), pravico do ustreznega življenjskega standarda (11.člen), pravico do najvišjega dosegljivega standarda fizičnega in mentalnega zdravja (12.člen), pravico do izobraževanja (13.člen) ter pravice povezane z delom (6. in 7.člen). Vredno je omeniti tudi načela za starejše osebe,¹¹⁰ ki jih je sprejela Generalna skupščina ZN in v katerih ta izpostavlja, da je voljnim in sposobnim starejšim osebam potrebno zagotoviti priložnosti, da sodelujejo in prispevajo k socialnemu življenju družbe. Načelo 7 določa, da starejše osebe morajo ostati vključene v družbo in aktivno sodelovati pri oblikovanju ter izvajanju politik, ki neposredno vplivajo na njihovo počutje. Nadalje načelo 16 določa, da bi starejše osebe morale med drugim imeti dostop tudi do izobraževalnih in kulturnih virov družbe.

---

¹⁰⁸ Tonolo S.: International human rights law and the protection of elderly in Europe, v: *Medicine, Law&Society*, 11 (2018) 2, str. 107-120, <<https://journals.um.si/index.php/medicine/article/view/118>> (25.6.2020).

¹⁰⁹ Zakon o ratifikaciji Fakultativnega protokola k Mednarodnemu paktu o državljskih in političnih pravicah (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 9/93).

¹¹⁰ United Nations Principles for Older Persons, Adopted by General Assembly resolution 46/91 of 16 December 1991, ostopna na <<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OlderPersons.aspx>> (24.6.2020).

Na ravni EU podlago za sprejem ukrepov za vključitev starejših v razvoj in uvajanje v sisteme umetne inteligence predstavlja 25. člen Listine EU, ki določa, da je treba priznavati in spoštovati pravico starejših do sodelovanja v družbenem in kulturnem življenju. Digitalizacija, ki doživlja razmah, pa trenutno predstavlja velik del našega družbenega in kulturnega življenja. To pomeni, da predstavlja vključitev starejših v razvoj in uporabo digitalizacije del njihove pravice. Ker lahko uporaba umetne inteligence pripelje tudi do prepovedane diskriminacije na podlagi starosti, je vredno omeniti akte, ki določajo varstvo pred tem. Primarni zakon na ravni EU, ki ureja varstvo pred prepovedano diskriminacijo, je PEU, kjer je v 2. členu prepoved diskriminacije določena kot vrednota, na kateri temelji EU in se tako bori proti diskriminaciji ter spodbuja socialno pravičnost in varstvo, enakost žensk in moških, solidarnost med generacijami in varstvo pravic otrok. Da gre za eno temeljnih načel evropskega prava je poudarilo tudi sodišče EU v zadevi Mangold.¹¹¹ Sodišče je tako izpostavilo, da je načelo prepovedi diskriminacije zaradi starosti treba obravnavati kot splošno načelo prava Skupnosti in je zato v tej zadevi odločilo, da nacionalno sodišče v skladu s splošnim načelom enakega obravnavanja ne glede na starost ne sme uporabiti določb nacionalnega prava, ki so v nasprotju z njim. Tudi 10. člen PDEU določa, da si EU pri opredeljevanju in izvajanju svojih politik in dejavnosti prizadeva za boj proti diskriminaciji, med drugim tudi na podlagi starosti. Prepoved diskriminacije na podlagi starosti določa tudi 21. člen Listine EU. Na nacionalni ravni pa je za področje regulativnega okvira za razvoj in uporabo umetne inteligence potrebno upoštevati Ustavo RS, ki prepoveduje diskriminacijo na podlagi kakršnekoli osebne okoliščine¹¹² in Zakon o varstvu pred diskriminacijo.

6.4.2 Pravice starejših v praksi

Tako kot imamo na eni strani kot ranljivo skupino oseb otroke, ki so zaradi dejstva, da so se rodili ali/in odraščali v digitalni dobi, posledično večji pri uporabi tehnologij ter digitalnih medijev, imamo na drugi strani popolno nasprotje pri ranljivi skupini starejših oseb, katerim svet digitalizacije predstavlja popolnoma novi svet, katerega niso navajeni. Za današnjo dobo je značilno starajoče se prebivalstvo, kar pomeni, da se vse države soočajo z večjim številom in deležom starejših oseb v svoji populaciji. V letu 2019 je 703 milijonov oseb, starejših od 65 let, sestavljalo del

¹¹¹ C-144/04, *Mangold*, ECLI:EU:C:2005:709.

¹¹² Glej 14. člen Ustave RS.

svetovnega prebivalstva.¹¹³ Pričakovano je, da se bo število le teh do leta 2050 ponovno podvojilo in doseglo 1,5 milijarde. Tako naj bi do leta 2050 ena od šestih oseb bila starejša od 65 let. Tudi Slovenija ni izjema pri soočanju s starajočim se prebivalstvom. Po podatkih statističnega urada je v Sloveniji danes več kot 420 tisoč prebivalcev starejših od 65 let. Čez pet let jih bo več kot 470 tisoč, leta 2030 več kot pol milijona. Čez 30 let bo starejši od 65 let že vsak tretji prebivalec Slovenije.¹¹⁴ Inovacije in tehnologija bi lahko predstavljale preobrazbo ekonomskega in socialnega sodelovanja in zdravja starejših oseb, ki ostajajo najbolj izpostavljeni digitalni izključenosti. Ker starejše osebe sodijo med ranljivejše skupine oseb, jim je potrebno zagotoviti ustrezno spoštovanje njihovih pravic v povezavi z digitalizacijo. Zato je v skladu z načelom preprečevanja škode potrebno, da so sistemi umetne inteligence in okolja, v katerih delujejo, varna in zaščitena ter da se zato posledično starejšim kot ranljivim osebam nameni večjo pozornost in se jih vključi v razvoj ter uvajanje sistemov umetne inteligence.¹¹⁵ Kajti dejstvo je, da živimo v svetu, v katerem je naše delo, kvaliteta življenja, zdravje in okolje spremenjeno zaradi vpliva umetne inteligence. Del tega sveta so tudi starejši in kljub napredku, ki ga svet doživlja, veliko starejših oseb zaostaja in se sooča z ovirami, ki jih ločujejo od polnega sodelovanja v socialnem, kulturnem, gospodarskem in političnem življenju.¹¹⁶ Zato je potrebno ukrepati v smeri digitalne vključenosti za starejše in vsakemu posamezniku v vsaki družbi zagotoviti možnost pridobitve digitalnih veščin.

V povezavi z digitalizacijo se pogosto uporablja tudi pojem digitalna pismenost, katero se pogosto opredeljuje kot "življenjska spretnost", oblika individualne tehnološke kompetence, ki predstavlja predpogoj za polno sodelovanje v družbenem življenju. Ta pismenost pa je ravno to, kar starejšim primanjkuje in tako starejši ljudje ob digitalizaciji postajajo nepismeni, neobgljeni in nesposobni. Zaradi pomanjkanj teh znanj so torej posledično prikrajšani in izključeni, kar je v nasprotju z njihovimi

---

¹¹³ United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. World Population Ageing 2019: Highlights (ST/ESA/SER.A/430), 2019, <<https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Highlights.pdf>> (15.6.2020).

¹¹⁴ Biti v Sloveniji star, 20.6.2020 <<https://www.24ur.com/novice/inspektor/bitiv-sloveniji-star.html>> (20.6.2020).

¹¹⁵ Strokovna skupina na visoki ravni za umetno inteligenco, Etične smernice za zaupanja vredno umetno inteligenco, 2019, str. 15, <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=60438> (28.3.2020).

¹¹⁶ United Nations Social development network (UNSDN), Why are Digital Skills Critical for Older Persons?, 2018, <<https://unsdn.org/2018/02/12/digital-skills-for-older-persons/>> (16.6.2020).

pravicami. Poleg že socialne izključenosti,¹¹⁷ katero trpijo starejši na sploh, se v tej nalogi izpostavlja predvsem digitalno izključenost¹¹⁸ starejših in kot je že bilo omenjeno predstavljajo starejše osebe skupino oseb, ki je ravno najbolj izpostavljena tej digitalni izključenosti. Kjer se pojavlja tveganje izključenosti oseb, se ta z uporabo IKT in na sploh z razvojem digitalizacije še poveča,¹¹⁹ kar je mogoče opaziti ravno pri starejših.

Digitalna izključenost starejših se je ponovno lahko pokazala sedaj, v času širjenja nalezljive bolezni COVID-19. Trenutno je Vlada RS v predlogu novele tretjega protikoronskega zakona¹²⁰ pripravila pravno podlago za uvedbo mobilne aplikacije za spremljanje stikov z okuženimi osebami s koronavirusom in nadzor karanten. Tako je torej v obravnavi predlog zakona, s katerim naj bi se zaradi preprečevanja širjenja nalezljive bolezni COVID-19 določala vzpostavitev in zagotavljanje delovanja mobilne aplikacije za obveščanje oseb o stikih z okuženimi z virusom SARS-CoV-2. Namestitvev in uporaba te aplikacije bi bila sicer prostovoljna, z izjemo okuženih oseb z virusom, ki bi si potem to aplikacijo morale obvezno namestiti. Tu pa se sedaj pojavi problem, saj si nekateri posamezniki, ki bi se izkazali za okužene, aplikacije niti ne bi moglo naložiti, ker nimajo novejšega pametnega telefona. Le na teh namreč aplikacije zanesljiveje delujejo, kot kažejo izkušnje, kar pomeni, da bi bil velik del populacije, tudi najranljivejši del, iz tega ukrepa izključen.¹²¹ Med to populacijo sodi tudi veliko starejših. Na izključenost le teh opozarja informacijski pooblaščenec v svojem mnenju o predlogu zakona glede aplikacije za sledenje kontaktov.¹²² Nadalje navaja, da je zaradi dejstva, da si veliko posameznikov aplikacije ne bo moralo naložiti aplikacije, posledično izredno težko utemeljiti sorazmernost in nujnost obvezne aplikacije. Saj glede na to, da je aplikacija lahko

---

¹¹⁷ Socialna izključenost pomeni nesprejemanje posameznika ali skupine ljudi s strani družbenega okolja. Temelji lahko na rasi, etničnosti, jeziku, kulturi, religiji, spolu, starosti, socialnem razredu, ekonomskem ali zdravstvenem stanju. Socialna izključenost odvzema človeku njegove temeljne pravice in veže nase revščino, prikrajšanost in nestrpnost (definicija dostopna na: <<http://www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1026.html>> (11.6.2020)).

¹¹⁸ Kljub tesni povezanosti digitalne izključenosti in socialne izključenosti, ta dva pojma ne smemo enačiti.

¹¹⁹ McLoughlin, S.: Connecting the dots: young people, social inclusion and digitalisation - Rapporteur Report, 2018, <https://www.researchgate.net/publication/332212146_Connecting_the_dots_young_people_social_inclusion_and_digitalisation_-_Rapporteur_Report> (19.5.2020).

¹²⁰ Besedilo Predloga zakona o interventnih ukrepih za pripravo na drugi val COVID-19, EPA 1249-VIII, <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=660D433BFF5F87E6C125859700317BOC&db=pre_zak&mandat=VIII&tip=doc> (30.06.2020).

¹²¹ Informacijski pooblaščenec: Predlog zakona glede aplikacija za sledenje kontaktov, <<https://www.ip-rs.si/novice/predlog-zakona-glede-aplikacija-za-sledenje-kontaktov-1191/>> (26.6.2020).

¹²² Ibidem.

učinkovita le, če jo naloži več kot polovica populacije, že dejstvo, da velik del populacije niti nima primernih telefonov za to, postavi presojo nujnosti in sorazmernosti pod velik vprašaj. Nujnost in sorazmernost morata biti izpolnjeni, saj predstavljata med drugim tudi pogoja za dopustitev novih pravnih podlag, ki bi nalagale obvezno rabo aplikacije. V okviru Evropskega pravnega reda je lahko sprejemljiva le prostovoljna namestitev aplikacije, ki bi zbirala kakršnekoli osebne podatke. Zato morajo nove pravne podlage, ki bi nalagale obvezno rabo aplikacije (npr. za potrjeno okužene), spoštovati temeljne standarde varstva pravic posameznikov. Te morajo biti zakonite in ustavne, časovno omejene, morajo biti nujne in sorazmerne glede na zasledovani cilj, ki je v tem primeru omejevanje epidemije COVID-19, in tega cilja ni mogoče doseči z milejšimi sredstvi. Te aplikacije za sledenje posegajo in tako odpirajo veliko vprašanj glede zasebnosti posameznikov ter varstva njihovih osebnih podatkov. Še posebej, ker se zdravstveni podatki v skladu s Splošno uredbo o varstvu podatkov¹²³ štejejo za občutljive podatke, ki jih je dovoljeno obdelovati le pod strogimi zahtevami. EU podpira uporabo mobilnih aplikacij kot pomoč pri zaježitvi širjenja COVID-19. Evropska komisija je zato sprejela priporočilo¹²⁴ za podporo postopni odpravi zaježitvenih ukrepov zaradi koronavirusa z mobilnimi podatki in aplikacijami. V njem so določena ključna načela za uporabo mobilnih aplikacij pri ukrepih omejevanja socialnih stikov ter opozarjanju, preprečevanju in sledenju stikov. Pri kakršnikoli uporabi aplikacij in podatkov bi bilo treba upoštevati varnost podatkov ter temeljne pravice EU, kot sta zasebnost in varstvo podatkov. Nato pa je objavila še usmeritve¹²⁵ za zgotovitev standardov polnega varstva podatkov pri aplikacijah za boj proti pandemiji.

Dejstvo glede starejših oseb, da jih večina ne uporablja nikakršnega digitalnega medija in omrežja, pa se kaže tudi v posledicah osamljenosti starejših. Do nekakšne mere poskušajo ta primanjkljaj nadomestiti različne ustanove socialne države ter razne humanitarne in prostovoljske mreže. V primeru, da se poskrbi za starejše, da so tudi ti digitalno vključeni, bi lahko s pomočjo orodij umetne inteligence oblažili njihovo osamljenost in jim pomagali, da so bolj socialno angažirani. To jim lahko

---

¹²³ Glej 9. člen Splošne uredbe o varstvu podatkov.

¹²⁴ Priporočilo Komisije (EU) 2020/518 z dne 8. aprila 2020 o skupnem naboru orodij za uporabo tehnologije in podatkov za boj proti krizi zaradi COVID-19 in izhod iz nje, zlasti v zvezi z mobilnimi aplikacijami in uporabo anonimiziranih podatkov o mobilnosti, UL L 114, 14.4.2020.

¹²⁵ Sporočilo Komisije Usmeritve v zvezi z varstvom podatkov za aplikacije, ki podpirajo boj proti pandemiji COVID-19 2020/C 124 I/01, Uradni list Evropske unije, C 124I, 17.4.2020.

pomaga zmanjšati tveganja za nastanek kakršnihkoli kognitivnih motenj ali demence.¹²⁶ Tako na primer sedaj raziskovalci iz družbe IBM skupaj z Univerzo v Kaliforniji izvajajo raziskavo, katere namen je preizkusiti in odkriti, kako lahko umetno inteligenco uporabimo za odkrivanje blagih kognitivnih motenj.¹²⁷ Poleg tega in možnosti do lažje interakcije z drugimi, se robote in druga orodja lahko uporabi tudi kot sredstvo komuniciranja s starejšimi in tako posledično se zmanjša njihovo osamljenost. Vendar je tudi tu zopet potrebno vzeti v obzir etične pomisleke, na katere opozarjajo razne mednarodne in nacionalne institucije za varstvo človekovih pravic. Tako bi bilo treba te umetne sprejemljevalce razumeti kot nekakšen dodatek k redni interakciji s človekom in družbo, ne pa kot nadomestitev tega.

Ker starejše osebe po večini niso navajene digitalnega okolja, niti nimajo digitalnih veščin, ne preseneča dejstvo, da je med populacijo visoka stopnja posameznikov, ki niso še nikoli uporabljali interneta, ravno med starejšimi. Posledično podatki, ustvarjeni na internetu, ne predstavljajo določene skupino oseb - v tem primeru starejših oseb.¹²⁸ To pa vodi do diskriminacije, ki je sicer prepovedana. Prepoved diskriminacije v vseh okoliščinah glede na starost je pravica, ki je tudi zajeta v pravice starejših. Načelo nediskriminacije na podlagi starosti je ena temeljnih načel evropskega prava in tako posledično predstavlja eno temeljnih pravic, ki jih je potrebno zavarovati pred vplivi, ki jih prinaša umetna inteligenca.

Digitalizacija vpliva tudi na starejše osebe, ki so še v delovnem razmerju. Ker prinaša digitalizacija številne novosti, katerim se starejši delavci težje prilagajajo, je potrebno to vzeti v obzir in poskrbeti za vključevanje, prilagoditve in učenje novih znanj starejših v delovnem razmerju.¹²⁹ Potrebno bo obravnavati preobrazbe, ki se bodo zgodile v delovnih okoljih zaradi digitalizacije in pri obravnavanju naj se poudarek daje na to, kakšne vplive bodo inovacije imele na večšine, naloge in vloge, ki jih dejansko trenutno opravljajo starejši. Pri samem usposabljanju pa je potrebno, da so

---

¹²⁶ 5 Ways that Artificial Intelligence Will Impact the Senior Living Industry, 6.6.2018
<<https://www.welbi.co/single-post/5-ways-that-artificial-intelligence-will-impact-the-senior-living-industry>> (27.6.2020).

¹²⁷ Ibidem.

¹²⁸ FRA: Data Quality and AI-mitigating bias and error to protect fundamental rights, Focus paper, 11.6.2019, <https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-data-quality-and-ai_en.pdf> (27.6.2020).

¹²⁹ Checucci P.: The silver innovation. Older workers characteristics and digitalisation of the economy, Intervento a "ASTRII. Conference", Università Roma Tre, Roma, 2018, str. 19, <<http://oa.inapp.org/xmlui/handle/123456789/329>> (21.5.2020).

programi in strategije, s katerimi se to izvaja, opisane na razumljiv način za starejše osebe. Pozorni moramo biti na vključenost starejših delavcev in če oziroma kako so njihove kognitivne sposobnosti vzete v obzir.

Eden od primerov priložnosti, ki jih prinaša umetna inteligenca s poseganjem v osebnost starejših je, da je umetno inteligenco mogoče uporabiti za zdravljenje in oskrbo starejših oseb.¹³⁰ Ker je za Evropo značilno starajoče se prebivalstvo, predstavljata umetna inteligenca in robotika dobri orodji za pomoč negovalcem, podporo oskrbi starejših in spremljanje stanj pacientov v realnem času, s čimer se lahko privede do reševanja življenj. Na primer na Japonskem že uporabljajo raznolika orodja umetne inteligence, vključajoč robote, senzorje in programsko opremo, namesto zdravstvenih delavcev, da se odpravi primanjkljaj ustrezno usposobljenih zdravstvenih delavcev.¹³¹ Ta orodja oziroma pripomočki bodo zdravstvenim delavcem omogočili boljši pregled nad zdravjem starejših. Večja zbirka podatkov o zdravstvenem stanju pa jim bo omogočila postavljanje natančnejših diagnoz. Prav tako se z napravami umetne inteligence lahko izvede bolj natančno odkrivanje in preprečevanje tveganj fizičnega ali duševnega zdravja.¹³² Zgodnejša odkrivanja tako lahko preprečijo nastanek resnejših težav z zdravjem in posledično podaljšajo življenje.

6.4.3 Iniciative v zvezi z varstvom pravic starejših

Dejstva, da se v svetu povečuje število in delež starejših, se zavedajo tudi organi na mednarodni ravni, ravni EU in nacionalni ravni. Tako je na ravni EU Evropska komisija glede na priložnosti in izzive, povezane s pravicami, potrebami in zahtevami naraščajočega prebivalstva, začela strategijo Srebrne ekonomije.¹³³ Kot del te se omenja prednosti, ki jih tehnologija lahko doprinese zdravstveni oskrbi starejših, vključno z roboti in drugimi napravami, ki bi lahko pomagale. V strategiji je omenjena tudi potreba po širjenju in povezovanju tehnologij, ki so uporabnikom

---

¹³⁰ Strokovna skupina na visoki ravni za umetno inteligenco, Etične smernice za zaupanja vredno umetno inteligenco, str. 40.

¹³¹ 5 Ways that Artificial Intelligence Will Impact the Senior Living Industry, 6.6.2018
<<https://www.welbi.co/single-post/5-ways-that-artificial-intelligence-will-impact-the-senior-living-industry>> (27.6.2020).

¹³² Strokovna skupina na visoki ravni za umetno inteligenco, Etične smernice za zaupanja vredno umetno inteligenco, str. 40.

¹³³ The Silver economy – final report, 2018, <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a9efa929-3ec7-11e8-b5fe-01aa75cd71a1>> (28.6.2020).

prijazne in pomagajo starejšim premagati socialno izolacijo. Zato se med drugim kot ključno priporočilo, kako spodbuditi rast srebrne ekonomije navaja tudi podpora tehnološki in digitalni revoluciji na področju zdravstvene oskrbe.¹³⁴

Nadalje se na ravni EU zavedajo tudi izključenosti starejših in zato se kot ene ključnih smernic za oblikovanje zaupanja vredne inteligence predvideva spodbujanje usposabljanja in izobraževanja, da bodo vse skupine oseb, vključno s starejšimi, seznanjene in usposobljene že za uporabo umetne inteligence.¹³⁵ Tako so tudi na nacionalni ravni v okviru dokumenta Digitalna Slovenija 2020 kot strateški cilji med drugim določeni:

- Izboljšanje digitalne pismenosti prebivalstva;
- Izboljšanje e-kompetenc in e-veščin prebivalstva;
- Večja e-vključenost in omogočanje dostopa do e-storitev vsem skupinam prebivalstva, še posebej manj izobraženim, starejšim, invalidom in neaktivnim;
- Izboljšanje spletne dostopnosti v skladu z mednarodnimi smernicami;
- Izboljšanje kakovosti sistema vzgoje in izobraževanja z odprtimi učnimi okolji, smiselno uporabo IKT v učnih procesih in z učinkovitimi digitalnimi učnimi vsebinami;
- Optimizacija vodenja in upravljanja vzgojno izobraževalnih zavodov z digitalizacijo poslovanja;
- Zagotoviti ustrezno omrežno in storitveno digitalno infrastrukturo za potrebe izobraževanja, raziskovanja in kulture.

Usmeritve glede prilagajanja delovnih mest in procesov starejši delovni sili ter tehnološkemu napredku in digitalizaciji na nacionalni ravni vključuje Strategija dolgožive družbe.¹³⁶ To je leta 2017 sprejela Vlada Republike Slovenije kot ukrep spoprijemanja z demografskimi spremembami, ki jih prinaša starajoče se prebivalstvo in zaradi zavedanja, da je treba temu prilagoditi obstoječe sisteme in

---

¹³⁴ Ibidem, str. 43.

¹³⁵ Strokovna skupina na visoki ravni za umetno inteligenco, Etične smernice za zaupanja vredno umetno inteligenco.

¹³⁶ Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR), Strategija dolgožive družbe, 2017, dostopno na: <https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/kratke_analize/Strategija_dolgozive_druzbe/Strategija_dolgozive_druzbe.pdf> (26.5.2020).

ureditve ter tako izkoristiti zmogljivosti spremenjene starostne strukture. Ustvariti moramo možnosti in priložnosti za kakovostno življenje vseh generacij in dostojno staranje. Tako je ta strategija oblikovana na konceptu aktivnega staranja, ki poudarja aktivnost in ustvarjalnost v vseh življenjskih obdobjih, skrb za zdravje in medgeneracijsko sodelovanje ter solidarnost.¹³⁷ Usmeritve v okviru strategije izhajajo tudi iz zavedanja, da so človekove pravice enake za vse ljudi ne glede na starost. Strategija dolgožive družbe temelji na štirih temeljih in sicer na:

- trg dela in izobraževanje
- samostojno, zdravo in varno življenje vseh generacij
- vključenost v družbo
- oblikovanje okolja za aktivnost v celotnem življenjskem obdobju¹³⁸

V okviru vključenosti v družbo podaja strategija usmeritve za medgeneracijsko sodelovanje, prostovoljstvo, uporaba IKT za komunikacijo, preprečevanje diskriminacije in nasilja v družbi in politično udejstvovanje. V okviru oblikovanja okolja za aktivnost v celotnem življenjskem obdobju pa podaja usmeritve za prilagoditev v gospodarstvu, bivalnih razmer in prometne ureditve s podporo IKT in tehnoloških rešitev. Lahko vidimo, da vključuje tudi rešitve in usmeritve glede tehnološkega razvoja in digitalizacije dolgožive družbe in njihovih pravic v zvezi s tem. Te usmeritve v okviru Strategije dolgožive družbe predstavljajo tudi pomoč pri pripravi akcijskih načrtov.¹³⁹ Leta 2018 pa je bil ustanovljen Svet za aktivno staranje in medgeneracijsko sodelovanje.

Glede uporabe orodij umetne inteligence in robotov kot v pomoč pri zdravstveni oskrbi ali pri odpravljanju osmljenosti starejših, Odbor za državljanske svoboščine, pravosodje in notranje zadeve v Poročilu s priporočili Komisiji o pravilih civilnega prava o robotiki¹⁴⁰ podaja mnenje, da je potrebno obravnavati in preučiti psihološke in družbene učinke interakcije ljudi in robotov. Tudi Odbor za pravne zadeve v istem

---

¹³⁷ Ibidem, str. 5.

¹³⁸ Ibidem, str. 6.

¹³⁹ Kenda, A.: Usmeritve na področju aktivnega staranja, v: Kovšca, A., in drugi: Starejši kot sedajnost in prihodnost družbe, Zbornik referatov in razprav, št. 3, 2018, str. 21-30, <http://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/ds_zbornik_starejsi_notranjost_e.pdf> (30.5.2020).

¹⁴⁰ Poročilo s priporočili Komisiji o pravilih civilnega prava o robotiki, 2015/2103(INL) z dne 27. januarja 2017, <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2017-0005+0+DOC+XML+V0//SL>> (28.6.2020).

Poročilu navaja, da se razvoj robotike in umetne inteligence lahko načrtuje in mora načrtovati tako, da bo ohranil dostojanstvo, samostojnost in samoodločanje posameznikov, zlasti na področju nege ljudi in druženja ter pri zdravstvenih napravah, ki ozdravljajo ali izboljšujejo zdravstvena stanja ljudi. Zato tudi EU financira projekt CARESSES, ki se ukvarja z roboti za oskrbo starejših, pri čemer je poudarek na njihovi kulturni občutljivosti.¹⁴¹

Obravnavanje tega je pomembno, saj kljub koristim, ki bi jih uporaba umetne inteligence doprinesla pri oskrbi starejših, se tu pojavijo tudi etični pomisleki, povezani s/z:

- možnim zmanjšanjem števila človeških stikov;
- povečanjem občutka objektivizacije in izguba nadzora;
- izgubo zasebnosti;
- izgubo osebne prostosti;
- prevaro in infantilizacijo;
- okoliščinami, v katerih je treba starejšim ljudem omogočiti nadzor nad roboti.¹⁴²

Kajti, če bi prišlo do nastopa katerih izmed teh pomislekov, bi prišlo do kršenja pravice starejših, ki jo določa 25. člen Listine EU. Kršena bi bila njihova pravica do dostojnega in samostojnega življenja ter sodelovanja v družbenem in kulturnem življenju. Poleg etičnih pomislekov, s katerimi se tu srečujemo, je pomembno omeniti še vprašanje, kako je glede odgovornosti za škodo, ki bi jo povzročil robot pri oskrbi starejših. Kdo odgovarja za nastalo škodo? Zaenkrat to vprašanje še ni urejeno.¹⁴³ Je pa pomembno, da se to pravno uredi. Tako tudi Odbor za pravne zadeve v Poročilu s priporočili Komisiji o pravilih civilnega prava o robotiki navaja, da je človeštvo zdaj na pragu obdobja, ko vedno bolj napredni roboti, androidi in druge oblike na pragu umetne inteligence povzročajo novo industrijsko revolucijo, ki bo vplivala na celotno družbo, in da je zelo pomembno, da zakonodajalci obravnavajo vse njene pravne in etične posledice. Poudarijo tudi, da bolj kot so roboti avtonomni, tem manj jih je mogoče obravnavati kot preprosta orodja v rokah

---

¹⁴¹ <<http://caressesrobot.org/en/project/>> (4.4.2020).

¹⁴² European Parliamentary Research Service (EPRS), The ethics of artificial intelligence: Issues and initiatives – study, 2020, <[https://www.europarl.europa.eu/stoa/en/document/EPRS_STU\(2020\)634452](https://www.europarl.europa.eu/stoa/en/document/EPRS_STU(2020)634452)> (22.6.2020).

¹⁴³ Jakšič, J.: Ali je pravo pripravljeno na izzive umetne inteligence?, v: Pravna praksa, št. 43, 2017, str. 17-19.

drugih akterjev. Problem, ki se pojavi v zvezi z roboti, je predvsem v tem, da je naravo delovanja tovrstnih entitet težko uvrstiti v zdajšnje pravne kategorije, saj gre za neke vrste "bitja" *sui generis*. Glede na veljavne pravne ureditve v evropskih državah izhaja dejstvo, da se robote ne more šteti odgovorne za svoja ravnanja.¹⁴⁴ Kajti zaenkrat se jih v pravu še vedno obravnava kot stvar in tako nimajo pravne subjektivitete. Zato veljavna pravila o odgovornosti zajemajo zgolj primere, ko se vzrok za robotovo dejanje lahko poveže z določenim človeškim agentom, kot je na primer proizvajalec, upravljavec, lastnik ali uporabnik, pri čemer pa bi ta agent lahko predvidel in preprečil robotovo škodljivo vedenje. Tudi glede na dosedanjo sodno prakso je nastopila odgovornost in sankcioniranje za škodljiva ravnanja zaradi uporabe informacijske tehnologije in programske opreme sankcioniralo samo takrat, ko je krivdno (praviloma malomarno) ravnal razvijalec, ustvarjalec ali programer.¹⁴⁵ Ta bi se potem lahko razbremenil svoje odgovornosti, če je škoda nastala brez njegove krivde, kar pomeni, da ne odgovarja, če je ravnal po pravilih stroke in s potrebno skrbnostjo. Tako stališče je izoblikovalo newyorško vrhovno sodišče v zadevi Jones proti W+M Automation, Inc.,¹⁴⁶ kjer je odločilo, da lastnik robota za njegovo ravnanje ne odgovarja, če ravna v skladu s pravili stroke. Kar vključuje tudi to, da proizvajalec ni odgovoren za škodo, če dokaže, da raven znanosti in tehničnega napredka v času, ko je dal proizvod v promet, ni bila takšna, da bi bilo mogoče napako na proizvodu odkriti.¹⁴⁷ In kako ukrepati v primeru, ko ni človeške krivde, saj velikokrat ni mogoče predvideti nastanka škode. V takšnem primeru bi se lahko uporabil institut odškodninskega prava, to je koncept objektivne odgovornosti, odgovarjanje ne glede na krivdo. V skladu z Direktivo 85/374 proizvajalec proizvoda odgovarja ne glede na krivdo, če oškodovanec uspe dokazati škodo, napako na proizvodu in vzročno zvezo med napako in škodo.¹⁴⁸ Vendar je v večini primerih težko dokazati napako in vzročno zvezo. Zato bi mogoče bilo smiselno, da se na ravni EU vzpostavijo pravila, ki nacionalnim pravnim redom nalagajo uporabo pravil za obrnjeno dokazno breme pri dokazovanju. Naj dokazuje tisti, ki ima koristi od tega, da je določen proizvod dal v promet.

---

¹⁴⁴ Ibidem.

¹⁴⁵ Ibidem.

¹⁴⁶ Sodba pritožbenega oddelka Vrhovnega sodišča v New Yorku v zadevi Jones v. W+M Automation, Inc. 31 A.D.3d 1099 (2006) z dne 7. julija 2006.

¹⁴⁷ Glej 7(e). člen Direktive Sveta z dne 25. julija 1985 o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi z odgovornostjo za proizvode z napako, Uradni list Evropske unije, L 210, 7.8.1985, str. 29–33.

¹⁴⁸ Glej 4. člen Direktive 85/374.

Ugotovimo lahko, da so starejše osebe že dolgo v ozadju politik držav. Dejstva, da se položaju pravic starejših po vsem svetu ne posveča dovolj pozornosti in da različne človekove pravice niso ustrezno zaščitene s starostjo ljudi, se zaveda tudi OZN.¹⁴⁹ Zato eno pomembnejših iniciativ v zvezi z varstvom pravic starejših predstavlja pobuda za sprejete Konvencije o pravicah starejših. Tako delovna skupina OZN za staranje razpravlja o sprejetju posebne konvencije o pravicah starejših, kot je bilo to že prej storjeno za pravice otrok, žensk in invalidov. Zagovorniki za sprejem konvencije navajajo, da je Konvencija ZN o pravicah starejših ljudi s posebnim poročevalcem nujna, da bi zagotovili spoštovanje pravic starejših žensk in moških, saj bi vladam držav članic nudila pravni okvir, vodstvo in pomoč do boljše zagotovitve realizacije pravic starih ljudi v starajočih se družbah.¹⁵⁰ Konvencijo o pravicah starejših ljudi potrebujemo, ker:

- je starostna diskriminacija nesprejemljiva in jo moramo ustrezno nasloviti,
- človekove pravice spreminjajo življenja in omogočajo varno, dostojno in enakopravno življenje v družbi,
- obstoječe mednarodno in regionalno pravo o človekovih pravicah pravic starejših ne zaščiti v zadostni meri,
- so človekove pravice povezane z razvojem in blagostanjem,
- so človekove pravice standard za različne storitve.¹⁵¹

Menim, da če bi prišlo do sprejetja te konvencije, bi bilo smiselno vanjo vključiti tudi določbe, ki bi urejale pravice starejših v povezavi z razvojem in uporabe umetne inteligence, saj je nesporno, da ta povezava že je in bo v prihodnosti stalnica vsakdanjega življenja starejših oseb ter bo v veliki meri vplivala nanje.

6.5 Zaključek

Vsak poseg v človekove pravice ali kakršnokoli vplivanje nanje mora biti zaradi pomembnosti spoštovanja le teh zakonito in pravno utemeljeno. Spoštovanje človekovih pravic predstavlja tudi eno izmed vrednot, na katerih temeljijo

---

¹⁴⁹ Zveza društev upokojencev Slovenije <<http://www.zdus-zveza.si/belgijska-resolucija-podpira-mednarodno-konvencijo-o-clovekovih-pravicah-starejsih>> (29.6.2020).

¹⁵⁰ Starc M.: Pravice starejših ljudi, v: *Kakovostna starost*, letnik 13, št. 4, 2010, <<http://www.instantrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=899>> (30.6.2020).

¹⁵¹ Ibidem.

mednarodne organizacije, EU in posledično tudi države članice ter se zato morajo vse s svojim pravom boriti proti vsakršnem nespoštovanju človekovih pravic in nezakonitem posegu vanje. Kot lahko opazimo iz prispevka, je eno izmed aktualnih področij, ki lahko privede do posega v človekove pravice, umetna inteligenca. Razvoj in uporaba le te med drugim predstavlja tudi velik poseg v pravico do enakosti moških in žensk, pravice otrok in pravice starejših. Glede na ugotovitve iz prispevka naj bi uporaba umetna inteligenca in novih tehnologij povzročila številne nevarnosti pri spoštovanju teh treh človekovih pravic. Tako naj bi se zaradi uporabe umetne inteligence pojavile neenakosti med ženskami in moškimi pri dostopu do zaposlovanja, storitev in blaga. In sicer je mogoče ugotoviti, da bi v večini primerov zaradi uporabe in razvoja umetne inteligence bile ženske v slabšem položaju v primerjavi z moškimi. V večini primerov uporaba umetne inteligence pusti negativni vpliv tudi na otrocih in njihovih pravicah, saj so ti zaradi te izpostavljeni spletnemu nadlegovanju in nasilju, posegu v pravico do zasebnosti, zlorabi osebnih podatkov, kibernetiki kriminaliteti, neprimernim vsebinam in celo spolnim zlorab. Vendar pa lahko uporaba umetne inteligence otrokom doprinese tudi dobre priložnosti, npr. možnost udeležanja pravice do informiranja in podajanja mnenj ali pravice do izobraževanja. Pozitivno, vendar v večji meri negativno vpliva umetna inteligenca prav tako na pravice starejših, saj ta negativno vodi med drugim tudi do tega, da so starejši digitalno izključeni, digitalno nepismeni in diskriminirani. Pozitivno pa se jo lahko uporabi za zdravljenje in oskrbo starejših. Glede na ugotovitve raziskovalne naloge je mogoče opaziti, da pravo najmanj varuje in zapostavlja ravno starejše in njihove pravice. Tako je bilo že preteklosti in kot je videti, se bo ta vzorec ponavljal še dalje, tudi glede regulacije pravic starejših v povezavi z umetno inteligenco.

Torej uporaba umetna inteligenca prinaša s seboj številne etične dileme in nevarnosti glede spoštovanja ter varstva človekovih pravic, zato je tudi pomembno, da se to področje ustrezno regulirala. Kot je mogoče ugotoviti iz raziskovalne naloge so mednarodne organizacije, EU in države članice sicer začele z izvajanjem ukrepov za varstvo človekovih pravic v povezavi z umetno inteligenco, vendar pa so še oddaljene od tega, da bi to tudi ustrezno regulirale.

Tako lahko zaključim, da je v praksi čedalje več primerov, ko se pravo sooča z zapletenimi vprašanji uporabe umetne inteligence, povezanimi z varstvom pravice do enakosti, pravic otrok in pravic starejših, a je normativno urejanje teh vprašanj skopo in šele v povojih. Prav tako so glede na pomembnost tematike precej skopi

tudi izsledki pravne teorije. Toda mogoče je opaziti korake proti odpravi teh primanjkljajev.

Seznam literature in virov

Monografije

Klaus S.: Četrta industrijska revolucija, prevedel Igor Paletič, World Economic Forum, Ženeva, 2016, dostopno na <<http://assets.cdnma.com/8475/assets/Cetrta-industrijska-revolucija.pdf>> (13.4.2020).

Članki in poglavja iz knjig

Starc M.: Pravice starejših ljudi, v: Kakovostna starost, letnik 13, št. 4, 2010.

Jakšič, J.: Ali je pravo pripravljeno na izzive umetne inteligence?, v: Pravna praksa, št. 43, 2017.

Pravni viri

Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99 in 75/16 – UZ70a).

Zakon o varstvu pred diskriminacijo (Uradni list RS, št. 33/16 in 21/18 – ZNOrg).

Zakon o enakih možnostih žensk in moških (Uradni list RS, št. 59/02, 61/07 – ZUNEO-A, 33/16 – ZVarD in 59/19).

Zakon o varstvu potrošnikov pred nepoštenimi poslovnimi praksami (Uradni list RS, št. 53/07)

Zakon o varstvu osebnih podatkov (Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo).

Besedilo Predloga Zakona o varstvu podatkov (ZVOP-2), EPA: 2733 – VII, <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=C1257A70003EE6A1C12582670045DF4F&db=kon_zak&mandat=VII&tip=doc> (2.6.2020).

Besedilo Predloga zakona o interventnih ukrepih za pripravo na drugi val COVID-19, EPA 1249-VIII, <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=660D433BFF5F87E6C125859700317B0C&db=pre_zak&mandat=VIII&tip=doc> (30.06.2020).

Zakon o ratifikaciji Konvencije ZN o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (Uradni list SFRJ – Mednarodne pogodbe št. 11/81) in Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij Organizacije združenih narodov in konvencij, sprejetih v Mednarodni agenciji za atomsko energijo (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 9/92, 9/93, 5/99, 9/08, 13/11, 9/13 in 5/17).

Zakon o ratifikaciji Fakultativnega protokola k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 9/93).

Konvencija št. 111 o diskriminaciji pri zaposlovanju in poklicih - Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij UNESCO, mednarodnih večstranskih pogodb o zračnem prometu, konvencij mednarodne organizacije dela, konvencij mednarodne pomorske organizacije, carinskih konvencij in nekaterih drugih mednarodnih večstranskih pogodb (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 15/92, 1/97 in 17/15).

Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, spremenjene s protokoli št. 3, 5 in 8 ter dopolnjene s protokolom št. 2, ter njenih protokolov št. 1, 4, 6, 7, 9, 10 in 11 (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 7/94).

Zakon o ratifikaciji Konvencije ZN o otrokovih pravicah (Uradni list SFRJ – Mednarodne pogodbe št. 15/90) in Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij Organizacije združenih narodov in konvencij, sprejetih v Mednarodni agenciji za atomsko energijo (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 9/92, 9/93, 5/99, 9/08, 13/11, 9/13 in 5/17).

Svet Evrope, Strategija za otrokove pravice, CM(2015)175-final, 3. marec 2016.

Odbor ministrov Sveta Evrope, Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment - Recommendation CM/Rec(2018)7 of the Committee of Ministers, 2018.

Pogodba o Evropski uniji, Uradni list Evropske unije, C 326, 26.10.2012, str. 13–390.

Pogodba o delovanju Evropske Unije, Uradni list Evropske unije, C 326/47, str. 47-390.

Listina Evropske Unije o človekovih pravicah, Uradni list Evropske unije, C 83/389, str. 391–407.

- Uredba (EU) 2016/679 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 27. aprila 2016 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov ter o razveljavitvi Direktive 95/46/ES, UL L 119, 4.5.2016; Glej drugi odstavek, točka f 13. člena in prvi odstavek, točka h 15. člena Splošne uredbe o varstvu podatkov.
- Direktiva Sveta z dne 25. julija 1985 o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi z odgovornostjo za proizvode z napako, Uradni list Evropske unije, L 210, 7.8.1985, str. 29–33.
- Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 95/46/ES z dne 24. oktobra 1995 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov, Uradni list Evropske unije, L 281, 23.11.1995, str. 31–50.
- Direktiva Sveta 2000/78/ES z dne 27. novembra 2000 o splošnih okvirnih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu, Uradni list Evropske unije, L 303, 2.12.2000.
- Direktiva Sveta 2004/113/ES z dne 13. decembra 2004 o izvajanju načela enakega obravnavanja moških in žensk pri dostopu do blaga in storitev ter oskrbi z njimi, Uradni list Evropske unije, L 373, 21. 12. 2004.
- Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2005/29/ES z dne 11. maja 2005 o nepoštenih poslovnih praksah podjetij v razmerju do potrošnikov na notranjem trgu ter o spremembi Direktive Sveta 84/450/EGS, direktiv Evropskega parlamenta in Sveta 97/7/ES, 98/27/ES in 2002/65/ES ter Uredbe (ES) št. 2006/2004 Evropskega parlamenta in Sveta (Direktiva o nepoštenih poslovnih praksah) (Besedilo velja za EGP), Uradni list Evropske unije, L 149, 11.6.2005.
- Direktiva 2006/54/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o uresničevanju načela enakih možnosti ter enakega obravnavanja moških in žensk pri zaposlovanju in poklicnem delu (preoblikovano), Uradni list Evropske unije, L 204 , 26. 7. 2006.
- Direktiva 2011/93/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. decembra 2011 o boju proti spolni zlorabi in spolnemu izkoriščanju otrok ter otroški pornografiji in nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2004/68/PNZ, Uradni list Evropske unije, L 335, 17.12.2011.
- Direktiva (EU) 2019/790 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. aprila 2019 o avtorski in sorodnih pravicah na enotnem digitalnem trgu in spremembi direktiv 96/9/ES in 2001/29/ES (Besedilo velja za EGP), PE/51/2019/REV/1, Uradni list Evropske unije, L 130, 17.5.2019, str. 92–125.
- Evropska komisija, BELA KNJIGA o umetni inteligenci - evropski pristop k odličnosti in zaupanju, COM(2020) 65 final.
- Evropska komisija, Evropska strategija za boljši internet za otroke, COM/2012/0196 final, 2.maj 2012.
- Priporočilo Komisije (EU) 2020/518 z dne 8. aprila 2020 o skupnem naboru orodij za uporabo tehnologije in podatkov za boj proti krizi zaradi COVID-19 in izhod iz nje, zlasti v zvezi z mobilnimi aplikacijami in uporabo anonimiziranih podatkov o mobilnosti, UL L 114, 14.4.2020.
- Resolucija Evropskega parlamenta z dne 12. februarja 2019 o celoviti evropski industrijski politiki na področju umetne inteligence in robotike (2018/2088(INI)).
- Resolucija Evropskega parlamenta z dne 17. aprila 2018 o krepitvi vloge in položaja žensk in deklet prek digitalnega sektorja (2017/3016(RSP)), Uradni list Evropske unije, C 390, 18.11.2019.
- Resolucija Evropskega parlamenta z dne 28. aprila 2016 o enakosti spolov in krepitvi vloge žensk v digitalni dobi (2015/2007(INI)), Uradni list Evropske unije, C 66, 21.2.2018.
- Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020 (Uradni list RS, št. 84/15).
- Sporočilo Komisije Usmeritve v zvezi z varstvom podatkov za aplikacije, ki podpirajo boj proti pandemiji COVID-19 2020/C 124 I/01, Uradni list Evropske unije, C 124I , 17.4.2020.

Sodna praksa

- Višje sodišče v Ljubljani, sklep IV Cp 661/2010, 17. marec 2010.
- Višje sodišče v Mariboru, Sklep III Cp 295/2020, 21. maj 2020.
- Višje sodišče v Ljubljani, sklep II Kp 9220/2011, 7. December 2012.
- Sodba pritožbenega oddelka Vrhovnega sodišča v New Yorku v zadevi Jones v. W+M Automation, Inc. 31 A.D.3d 1099 (2006) z dne 7. julija 2006.
- K.U. v. Finland, št. 2872/02, 2 December 2008.
- C-144/04, *Mangold*, ECLI:EU:C:2005:709.
- C-127/07, *Arcelor Atlantique et Lorraine in drugi*, ECLI:EU:C:2008:728.
- C-236/09, *Association Belge des Consommateurs Test-Achats in drugi*, ECLI:EU:C:2011:100.
- C-335/17, *Valcheva*, ECLI:EU:C:2018:359.

Spletni viri

- < <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign> > (30.5.2020).
- <<http://caressesrobot.org/en/project/>> (4.4.2020).
- <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/women-ict>> (15.4.2020).
- <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/women-ict>> (20.4.2020).
- <<https://home.crin.org/briefing-childrens-rights-in-the-digital-age>> (14.4.2020).
- <<https://home.crin.org/briefing-childrens-rights-in-the-digital-age>> (13.4.2020).
- <<https://www.euronews.com/2018/10/10/amazon-scrap-secret-ai-recruiting-tool-that-showed-bias-against-women>> (25.5.2020).
- <https://www.ohchr.org/_layouts/15/WopiFrame.aspx?sourcedoc=/Documents/HRBodies/CRC/Discussions/2014/DGD_report.pdf&action=default&DefaultItemOpen=1> (4.5.2020).
- <<https://www.unicef.si/>> (4.5.2020).
- 5 Ways that Artificial Intelligence Will Impact the Senior Living Industry, 6.6.2018
<<https://www.welbi.co/single-post/5-ways-that-artificial-intelligence-will-impact-the-senior-living-industry>> (27.6.2020).
- About Better Internet for Kids, <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/content/creating-better-internet-kids-0>> (24.4.2020).
- Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA), #BigData: Discrimination in data-supported decisionmaking, 2018, str. 7, <<https://fra.europa.eu/en/publication/2018/bigdata-discrimination-data-supported-decision-making>> (27.6.2020).
- Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA), #BigData: Discrimination in data-supported decisionmaking, 2018, str. 7, <<https://fra.europa.eu/en/publication/2018/bigdata-discrimination-data-supported-decision-making>> (27.6.2020), str.10.
- BIK, Team, Happy world children' day!, 2019, dostopno na
<<https://www.betterinternetforkids.eu/web/portal/practice/awareness/detail?articleId=5252966>> (30.5.2020).
- Biti v Sloveniji star, 20.6.2020 <<https://www.24ur.com/novice/inspektor/bit-i-v-sloveniji-star.html>> (20.6.2020).
- Checucci P.: The silver innovation. Older workers characteristics and digitalisation of the economy, Intervento a "ASTRIL Conference", Università Roma Tre, Roma, 2018, str. 19,
<<http://oa.inapp.org/xmlui/handle/123456789/329>> (21.5.2020).
- Concept note for the general Comment on children's rights in relation to the digital environment – Slovenia's comment, maj 2019
<<https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/GCChildrensDigitalEnvironment/States/Slovenia.docx>> (25.5.2020).
- Digitalna Slovenija 2020 – Strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020
<<https://www.gov.si/assets/ministrstva/MJU/DID/Strategija-razvoja-informacijske-druzbe-2020.pdf>> (6.4.2020).
- Društvo psihologov Slovenije, O kriznih dogodkih in odzivih nanje <<http://www.dps.si/zajavnost/koronavirus/>> (16.6.2020).
- Emeršič Polić K.: Izvrševanje stikov z otrokom med pandemijo koronavirusa COVID-19, <<https://pirc-musar.si/sl/izvrsevanje-stikov-z-otrokom-med-pandemijo-koronavirusa/>> (27.6.2020).
- EU report on the future of work, str. 48, < <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/future-work-work-future>> (8.4.2020).
- EU report on the future of work, str. 48, <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/future-work-work-future>> (8.4.2020).
- European Parliamentary Research Service (EPRS), The ethics of artificial intelligence: Issues and initiatives – study, 2020, <[https://www.europarl.europa.eu/stoa/en/document/EPRS_STU\(2020\)634452](https://www.europarl.europa.eu/stoa/en/document/EPRS_STU(2020)634452)> (22.6.2020).
- Evropska komisija začenja javno posvetovanje o novem akcijskem načrtu za digitalno izobraževanje, Sporočilo za medije, 18.6.2020 <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/ip_20_1066> (27.6.2020).
- Evropska komisija, Creating a better Internet for kids <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/better-internet-kids>> (30.5.2020).
- Evropska komisija, Poročilo vprašanjih varnosti in odgovornosti, ki jih sprožajo umetna inteligenca, internet stvari in robotika, COM(2020) 64 final
- Expert Group on Liability and New Technologies – New Technologies Formatio, Liability for Artificial Intelligence and other emerging technologies, 2019, dostopno na
<https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=63199> (27.6.2020).

- FRA, Coronavirus pandemic in the EU - Fundamental rights implication: With a focus on contact tracing apps, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020, str. 23, <https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-coronavirus-pandemic-eu-bulletin-may_en.pdf> (29.5.2020).
- FRA, Data quality and artificial intelligence – mitigating bias and error to protect fundamental rights, 2019, <<https://fra.europa.eu/en/publication/2019/data-quality-and-artificial-intelligence-mitigating-bias-and-error-protect>> (30.5.2020).
- FRA, Handbook on European law relating to the rights of the child, 2015, str. 190, <https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-ecthr-2015-handbook-european-law-rights-of-the-child_en.pdf> (15.4.2020).
- FRA: Data Quality and AI-mitigating bias and error to protect fundamental rights, Focus paper, 11.6.2019, <https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-data-quality-and-ai_en.pdf> (27.6.2020).
- Hern A.: IBM quits facial-recognition market over police racial-profiling concerns, 2020, <<https://www.google.com/amp/s/amp.theguardian.com/technology/2020/jun/09/ibm-quits-facial-recognition-market-over-law-enforcement-concerns>> (10.6.2020).
- Holmes A.: AI could be the key to ending discrimination in hiring, but experts warn it can be just as biased as humans, <https://www.businessinsider.nl/ai-hiring-tools-biased-as-humans-experts-warn-2019-10/> (27.6.2020).
- Husejnović K.: 'Vidi se, da vsi otroci doma niso imeli enakih pogojev', 2020, <<https://www.24ur.com/novice/korona/pouk-na-daljavo.html>> (16.6.2020).
- Informacijski pooblaščenec, Privolitev, <<https://www.ip-rs.si/zakonodaja/reforma-evropskega-zakonodajnega-okvira-za-varstvo-osebnih-podatkov/kljucna-podrocja-uredbe/privolitev/#c1932>> (17.6.2020).
- Informacijski pooblaščenec: Predlog zakona glede aplikacija za sledenje kontaktov, <<https://www.ip-rs.si/novice/predlog-zakona-glede-aplikacija-za-sledenje-kontaktov-1191/>> (26.6.2020).
- Izvrševanje pravnomočnih sodnih odločb, ki urejajo stike otroka s tistim od staršev, ki mu otrok ni dodeljen v varstvo in vzgojo, 19.3.2020 <<https://www.gov.si/novice/2020-03-19-izvrsevanje-pravnomočnih-sodnih-odločb-ki-urejajo-stike-otroka-s-tistim-od-staršev-ki-mu-otrok-ni-dodeljen-v-varstvo-in-vzgojo/>> (27.6.2020).
- Kenda, A.: Usmeritve na področju aktivnega staranja, v: Kovšca, A., in drugi: Starejši kot sedajnost in prihodnost družbe, Zbornik referatov in razprav, št. 3, 2018, str. 21-30, <http://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/ds_zbornik_starejsi_notranjost_e.pdf> (30.5.2020).
- Klaus S.: Četrta industrijska revolucija, prevedel Igor Pauletič, World Economic Forum, Ženeva, 2016, str.55, <<http://assets.cdnma.com/8475/assets/Cetrta-industrijska-revolucija.pdf>> (13.4.2020).
- Komisar za človekove pravice, Protecting children's rights in the digital world: an ever-growing challenge – komentar, <<https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/protecting-children-s-rights-in-the-digital-world-an-ever-growing-challen-1>> (29.6.2020).
- Levy A., Hirsch L.: Amazon bans police use of facial recognition technology for one year, 2020, <<https://www.google.com/amp/s/www.cnbc.com/amp/2020/06/10/amazon-bans-police-use-of-facial-recognition-technology-for-one-year.html>> (10.6.2020).
- Manyika J., Silberg J., Presten B.: What do we do about the biases in AI., <<https://hbr.org/2019/10/what-do-we-do-about-the-biases-in-ai>> (19.5.2020).
- McCaffrey, D. & Gill J.: EU wants to step up fight to protect children from sexual abuse online, 2020. Dostopno na <<https://www.euronews.com/2020/06/09/eu-wants-to-step-up-fight-to-protect-children-from-sexual-abuse-online>> (17.6.2020).
- Mcloughlin, S.: Connecting the dots: young people, social inclusion and digitalisation - Rapporteur Report, 2018, <https://www.researchgate.net/publication/332212146_Connecting_the_dots_young_people_social_inclusion_and_digitalisation_-_Rapporteur_Report> (19.5.2020).
- Peljhan M., Koronavirus in otroci s posebnimi potrebami, 2020, <<https://www.rtvsl.si/kolumne/koronavirus-in-otroci-s-posebnimi-potrebami/518153>> (16.6.2020).
- Polli F.: Using AI to Eliminate Bias from Hiring, 2019, <<https://hbr.org/2019/10/using-ai-to-eliminate-bias-from-hiring>> (27.6.2020).
- Poročilo s priporočili Komisiji o pravilih civilnega prava o robotiki, 2015/2103(INL) z dne 27. januarja 2017, <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2017-0005+0+DOC+XML+V0//SL>> (28.6.2020).
- Rodríguez Martínez M., Gaubert J.: International Women day: how can algorithms be sexist, 2020, <<https://www.euronews.com/2020/03/08/international-women-s-day-our-algorithms-are-sexist>> (25.5.2020).

- Sample I.: Internet 'is not working for women and girls', says Berners-Lee, 2020, <<https://www.theguardian.com/global/2020/mar/12/internet-not-working-women-girls-tim-berners-lee>> (24.4.2020).
- Singer N., Metz C.: Many Facial-Recognition Systems Are Biased, Says U.S. Study, 2019, <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://www.nytimes.com/2019/12/19/technology/facial-recognition-bias.amp.html&ved=2ahUKEwjqsK3pvjpAhVh7aYKHd3KB4kQFjAAegQIAhAB&usq=A0vVaw3w9XvA0vHBmnnhh_4HQ833&pcf=1> (10.6.2020).
- Strokovna skupina na visoki ravni za umetno inteligenco, Etične smernice za zaupanja vredno umetno inteligenco, 2019, str. 15, <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=60438> (28.3.2020).
- Taylor, K.: Women are twice as likely than men to lose their jobs to robots, 26.6.2017 <<https://www.businessinsider.com/women-twice-as-likely-as-men-to-lose-their-jobs-to-automation-2017-6>> (8.4.2020).
- The Silver economy – final report, 2018, <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a9efa929-3ec7-11e8-b5fe-01aa75ed71a1>> (28.6.2020).
- Tonolo S.: International human rights law and the protection of elderly in Europe, v: Medicine, Law&Society, 11 (2018) 2, str. 107-120, <<https://journals.um.si/index.php/medicine/article/view/118>> (25.6.2020).
- United Nations Principles for Older Persons , Adopted by General Assembly resolution 46/91 of 16 December 1991, <<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OlderPersons.aspx>> (24.6.2020).
- United Nations Social development network (UNSDN), Why are Digital Skills Critical for Older Persons?, 2018, <<https://unsdn.org/2018/02/12/digital-skills-for-older-persons/>> (16.6.2020).
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. World Population Ageing 2019: Highlights (ST/ESA/SER.A/430), 2019, <<https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Highlights.pdf>> (15.6.2020).
- Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR), Strategija dolgožive družbe, 2017, dostopno na: <https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/kratke_analize/Strategija_dolgozive_druzbe/Strategija_dolgozive_druzbe.pdf> (26.5.2020).
- Viola de Azevedo Cunha, M.: Child Privacy in the Age of Web 2.0 and 3.0: Challenges and Opportunities for Policy - Innocenti Discussion Paper, UNICEF Office of Research – Innocenti, 2017, str. 6, <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/Child_privacy_challenges_opportunities.pdf> (25.6.2020).
- Viola de Azevedo Cunha, M.: Child Privacy in the Age of Web 2.0 and 3.0: Challenges and Opportunities for Policy.
- Women in digital age - final report (2018), <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=50224> (21.4.2020).
- Women in digital age - final report (2018), <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=50224> (21.4.2020), str. 132.
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Analiza izobraževanja na daljavo v času epidemije <<https://www.zrss.si/objava/analiza-izobrazevanja-na-daljavo-v-casu-epidemije-2>> (16.6.2020).
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Tablični računalniki za otroke iz socialno šibkejših družin <<https://www.zrss.si/objava/tablicni-racunalniki-za-otroke-iz-socialno-sibkejsih-druzin>> (18.6.2020).
- Zveza društev upokojeencev Slovenije <<http://www.zdus-zveza.si/belgijska-resolucija-podpira-mednarodno-konvencijo-o-clovekovih-pravicah-starejsih>> (29.6.2020).

